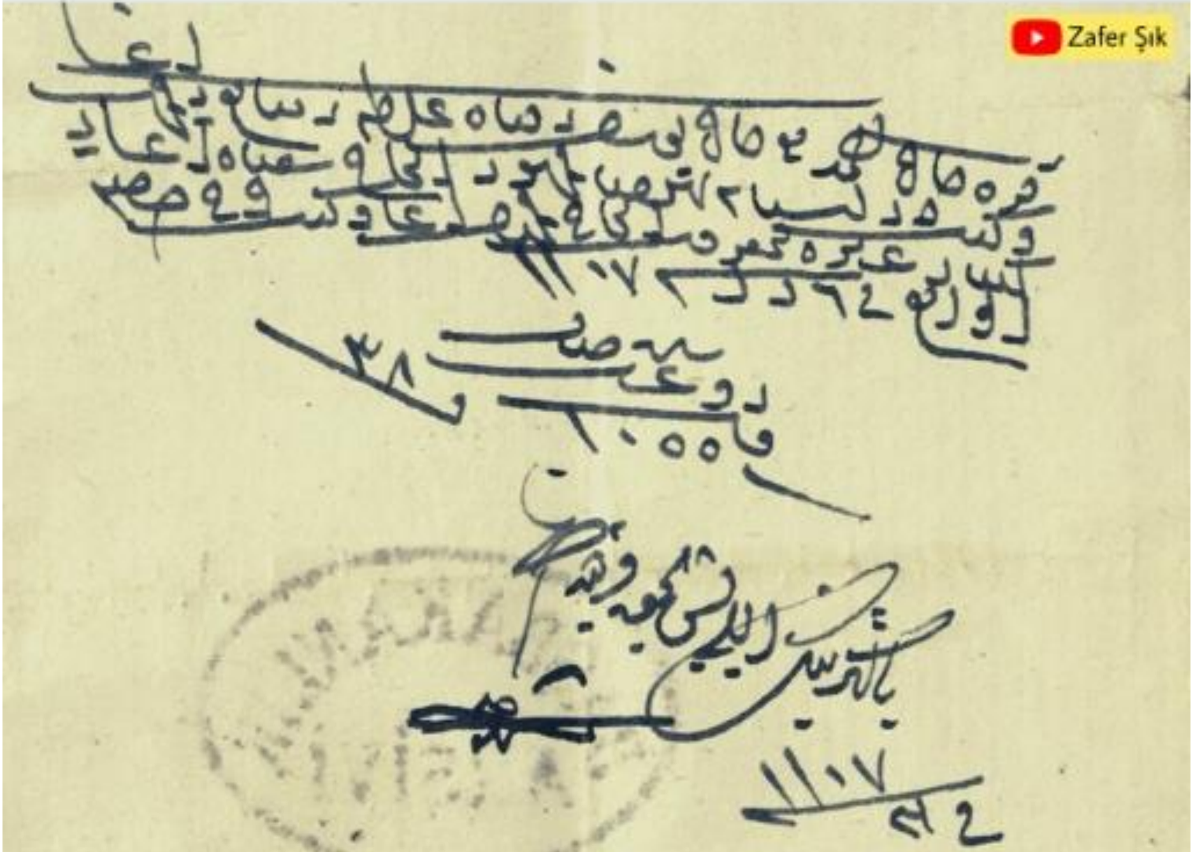
GÖRÜNTÜLÜ KONUŞAN KİTAP

SİYAKAT YAZISI VİDEOLU OKUMALAR

Medrese-i Youtubiyye'den

ZAFER ŞIK



GÖRÜNTÜLÜ KONUŞAN KİTAP

Siyakat Yazısı

Videolu Okumalar





Zafer Şık

Medrese-i Youtubiyye'den

Mukaddime

Bu kitap bir siyakat talebesinin kendi imkânlarıyla çeşitli kaynaklardan, arşiv vesikalarından öğrendiklerinden ibarettir. Her hangi bir hocadan ders almadığım için okumalardaki hatalarımdan dolayı şimdiden özür diliyorum. Her şeyde olduğu gibi arşiv metinlerini iyi okumak ve dahi siyakat hattına mümkün mertebe vakıf olmak için;

- Severek
- Sabır ve sebatla
- İhtiyaç his ederek

çalıştığımızda hakiki muvaffak olmamız mümkündür. Bu cihette;

- Metinlere uzun uzun bakın ki gözleriniz önce harflere sonra kelimelere aşina olsun. Buna gözlerin terbiyesi diyoruz.
- Okuduğunuz metni her cihette anlamaya çalışın. Bunun için siyakat yazısında en çok kullanılan kelime ve deyimleri kitabımızın sonuna ekledik.
- Okuyamadığınız kelime için kendinize zaman tanıyın. Gidip hemen başkasına sormayın. Bu süre bazen çok uzun olabilir.
- Lügat kullanmayı alışkanlık haline getirelim. Lügatlerde veya internette rahatlıkla bulabileceğimiz açıklamaları başkasına sormak yerine kendimiz araştıralım. Velhasıl hazırcı olmamak bilginin kalıcılığı açısından çok önemlidir.
- Öğrendiklerimizi başkalarına aktaralım. Sosyal medya bu cihette hayırlı işlere vesile olabilir.

Bizler de yıllardır interneti nimet bilip sosyal medya hesaplarımızdan faal olarak Osmanlıca eğitimine kametimizce katkıda bulunmaya çalıştık. Öyle ki bu hesaplarımızı bir nev' medreseye inkılap ettirdik ki sadece Youtube üzerinden 1100'ün üzerinde videolu okumalar gerçekleştirerek bu hesabımızı medrese-i youtubiyye haline getirmeye hamd olsun muvaffak olduk. Görüntülü Konuşan Kitap; Siyakat Yazısı Videolu Okumalar adlı bu kitabımız da Youtube'taki derslerimizle paralel olup;

- Devlet arşivinden alınan belgenin özeti, künye bilgisi aynen muhafaza edilmiştir.
- Telefon, tablet veya pc'den bu pdf kitabı okurken belge altındaki linke tıklayarak Youtube'taki ilgili videoyu izlemeniz mümkün.
- Kitabımızın çıktısını alıp fiziki kitap haline kendiniz getirebilir, bu durumda QR kodla tekrar Youtube'taki ilgili videoya yine ulaşabilirsiniz.
- Belge çevirileri videolardaki okumalardan ibarettir. Ekstra yazıya dökülmedi.
- Muhtemel yanlış okumalarımıza karşın, ilgili videonun açıklamasını mutlaka okuyun. Yanlış kelimelerin doğrusu açıklamaya yazılmaktadır.
- Youtube videolarımız tamamen amatörce çekilmiştir. Kimi yolda, kişi parkta, kimi cami bahçesinde. Haliyle ortamda yer yer çok seslilik görülebilir. Bunun için de anlayışınızı istirham ediyorum.

Niyet hayır, akıbet hayır.

Dualarına muhtaç bir kardeşinizim.

Baki ve kalbi selamlarımla

Haziran, 2020

Zafer Şık

Başlarken

TDV İslam Ansiklopedisi'nde siyakatle ilgili şu bilgiler yer almaktadır;

Sözlükte “anlatım biçimi sözün gelişi, sözün kesintisiz birbirini takip etmesi; tarz, tertip, nizam” anlamlarına gelen siyâk kelimesinden siyâkat arşiv belge ve kayıtlarında okunması çok güç, girift, sanat özelliği taşımayan bir eski yazı türüdür. Siyâkatle yazılmış bir metnin ancak sözün gelişinden okunabilmesi sebebiyle bu adı almış olabileceği ileri sürülmüştür. Siyâkat yazısının oluşumunda devletin güvenliği, önemli bilgilerin gizli tutulmasının gözetilmesi yanında kayıtların hızlı yazılması ve olduğundan daha kısa yer tutması isteği ve ihtiyacı da etkili olmuştur.

Siyâkat yazısının Abbâsîler zamanında ortaya çıktığı, Selçuklular ve diğer İslâm devletlerinde kullanıldığı, İran yoluyla Anadolu’ya, özellikle İlhanlılar kanalıyla Osmanlılar’a geçtiği kabul edilmiştir. XIV. yüzyıl ortalarına ait bir İlhanlı malî belgesinin yazı stili, örneklerine II. Murad döneminde rastlanan Osmanlı tahrir kayıtlarının yazısına ve şekline çok benzer. Osmanlılar’da XV. yüzyılda idarî ve malî kayıtlarda görülen siyâkat yazısı, Fâtih Sultan Mehmed’in evkaf kâtibi Hüsâm-ı Rûmî ve Tâcîzâde Câfer Çelebi tarafından iyileştirilmiş, resmî kayıtlarda yeni usul ve düzenlemeler yapılmış olduğu bilinmektedir (Âlî, s. 62). Daha sonra Osmanlı Devleti’nde muhasipliğe ve defterdarlığa yükselerek öne çıkan Beynizâde Mehmed, Oğlan Memi, Selîsî Ahmed, Sünbül Memi çelebiler ve Matrakçı Nasuh ünlü siyâkatnüvislerdendir.

Fâtih Sultan Mehmed döneminden Sultan Abdülaziz dönemine kadar Osmanlı Devleti’nin gizlilik isteyen resmî malî kayıtları, özellikle tahrir ve muhasebe defterleri, bunlardan çıkarılan notlar genelde Farsça kalıplar kullanılarak siyâkatle yazılmıştır. Bilhassa İlhanlı geleneğinin de bir yansıması olarak vergi kayıtlarını ihtiva eden tahrir defterleri zamanla iyice stilize hale gelen siyâkat yazısıyla kaleme alınmış, hatta bunların rakamları da siyâkat rakamları olarak belirtilmiştir. Osmanlı Devleti’nin iktisadî, idarî, malî, sosyal ve kültürel hayatına ışık tutan bu kayıtların arşiv ve kütüphanelerde pek çok örneği bulunmaktadır.

Siyâkat farklı bir yazı türü olmakla beraber her döneme ve kâtibine göre değişik özellikler gösterir. Yerine göre nesih, nesta‘lik, ince divanî ve rik‘a kırması, kûfî hurdesine benzer bazı yazıların harfleri karıştırılmış olmasına rağmen yeterli olmamakla beraber harflerin müfred ve birleşik şekillerini gösteren siyâkat elifbâsı düzenlenmiştir. Yazıda sürat ve ihtisarı sağlamak için satırlar, kelimeler ve harfler kalemin süratli, tabii akışının sonucu birbirine yaklaşmış, ilişmiş, harfler küçülmüş, bazı ayrıntıları çıkarılmış, uzantılar, dik hatlar kısaltılmış, genellikle pe, çe, şîn ve bazan nûn harfi dışındaki noktalı harflere nokta konmamıştır. Nokta bazı harflerde sona birer işaret şeklinde takılmış, med yalnız elif harfinin üstüne konmuş, çoğu kere şedde konmamıştır. Genelde imlâ bakımından kendinden sonra gelen harfe bitişmeyen harfler resim ve sürat için bazan diğer harfe bitişmiş, zamanla girift bir biçimde şifre haline gelen anahtar (miftah) kelimeler oluşmuştur. Hatta bir kelimenin birkaç şifre yazılışı ortaya çıkmıştır. Kef gibi keşîdeye uygun harfler sonra gelen kelimelerin altında bir çizgi şeklinde devam etmiş, râ harfi keskin köşeli bir dâl harfine, dâl harfi tabanı sola çıkıntılı bir üçgene dönüşmüştür. Siyâkat yazısı ile beraber kullanılan rakamların da özel bir sistemle yazılış biçimleri vardır. Hint rakamları yerine Arapça sayı isimlerinin harfleri kısaltılarak şifreleştirilmiş, siyâkat-i Arabî, erkām-ı Arabiyye, divanın malî ve muhasebe kayıtlarında kullanılması sebebiyle divan rakamları denilmiştir. Emevîler zamanında ortaya çıktığı tahmin edilen divan rakamlarının Selçuklular’a, sonra da İlhanlı ve Osmanlılar’a geçtiği bilinmektedir.

Siyakat Sayıları

Siyakat sayılarının eğitimini ayrı başlık altında ve detaylıca aşağıdaki videolarımızdan takip edebilirsiniz;

Siyakat sayıları okuma ve yazma eğitimi 1. Ders



Siyakat sayıları okuma ve yazma eğitimi 2. Ders



Siyakat sayıları okuma ve yazma eğitimi 3. Ders



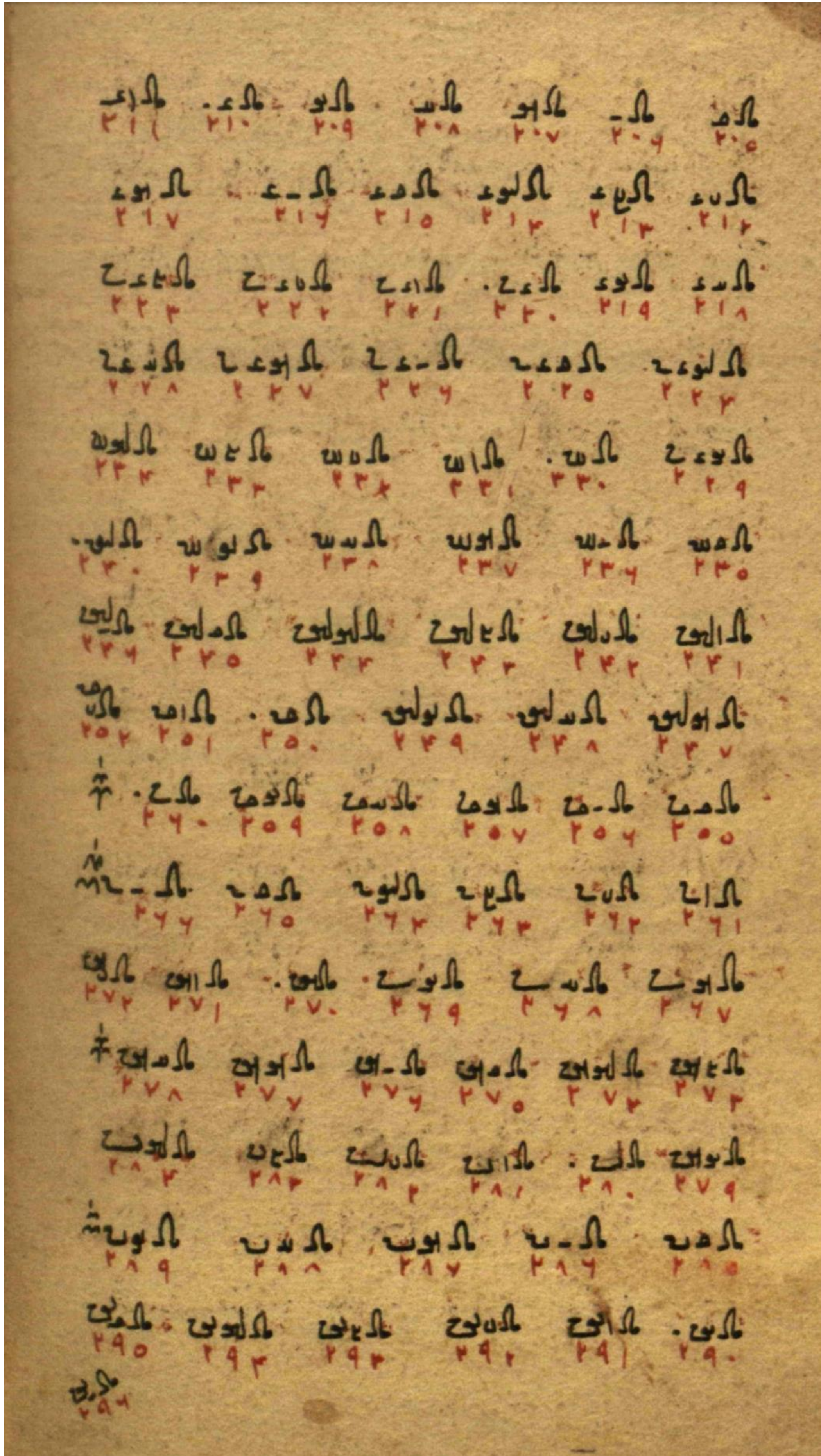
Siyakat sayıları okuma ve yazma eğitimi 4. Ders

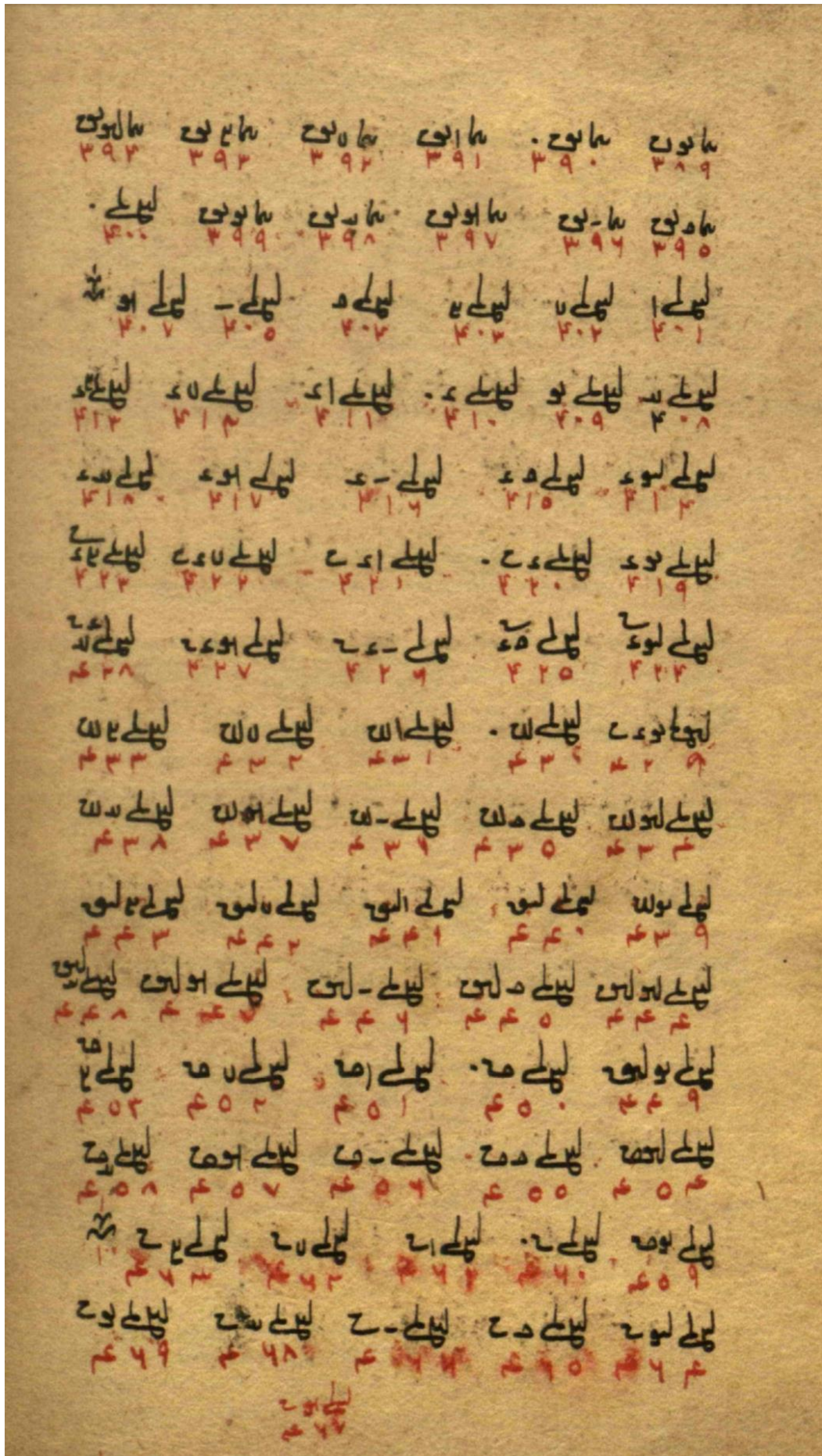


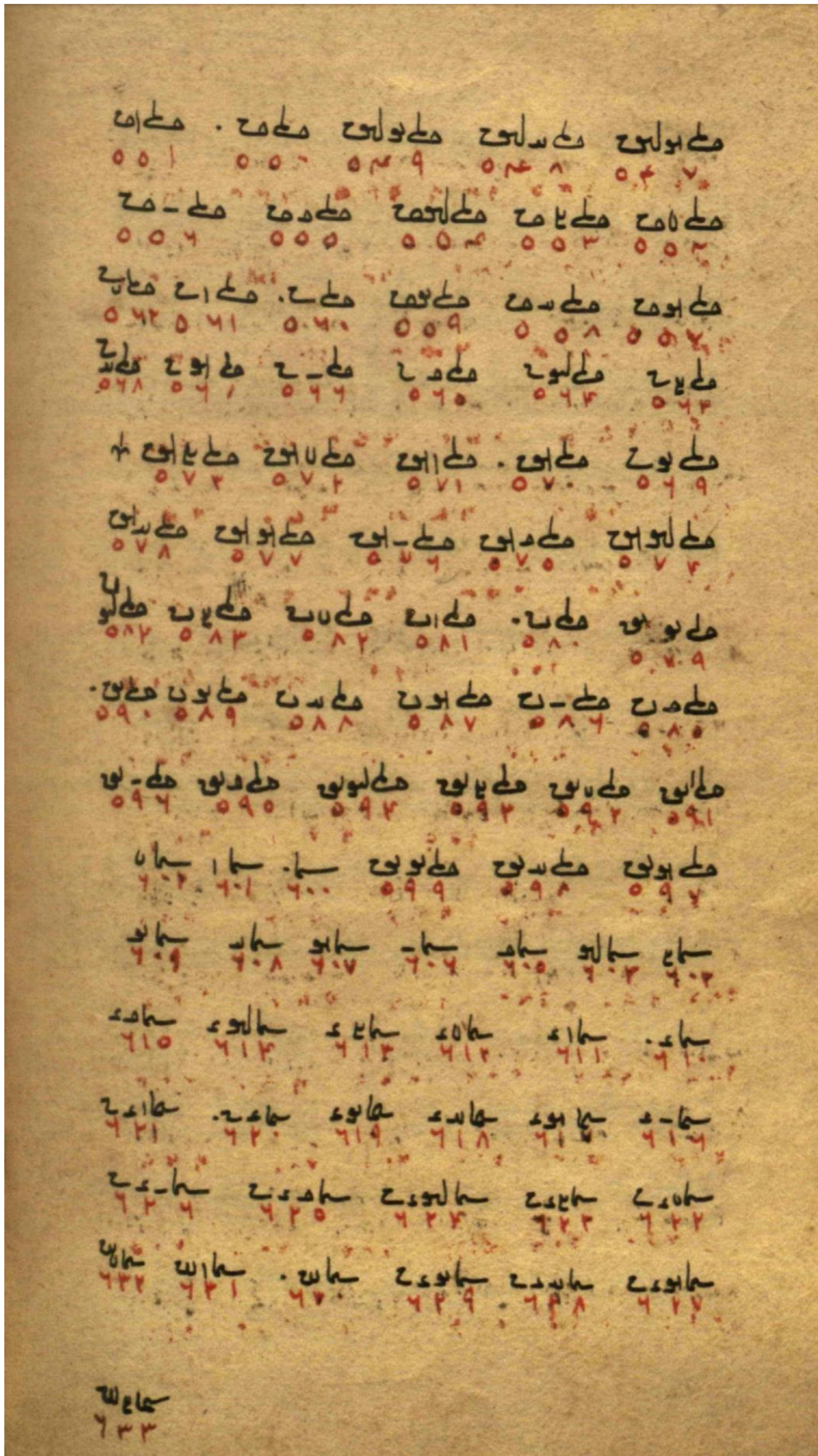
Siyakat sayıları okuma ve yazma eğitimi 5. Ders

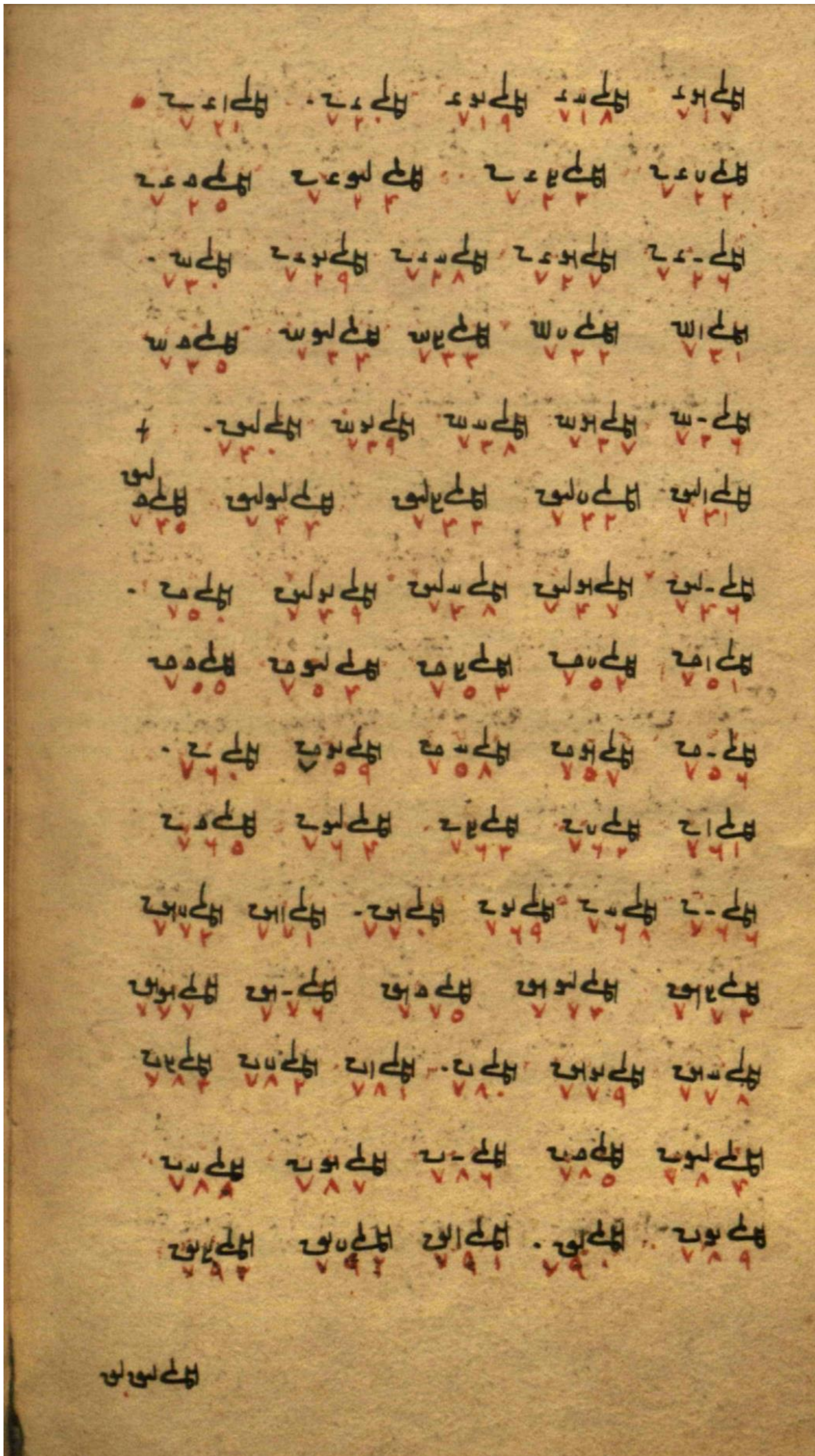


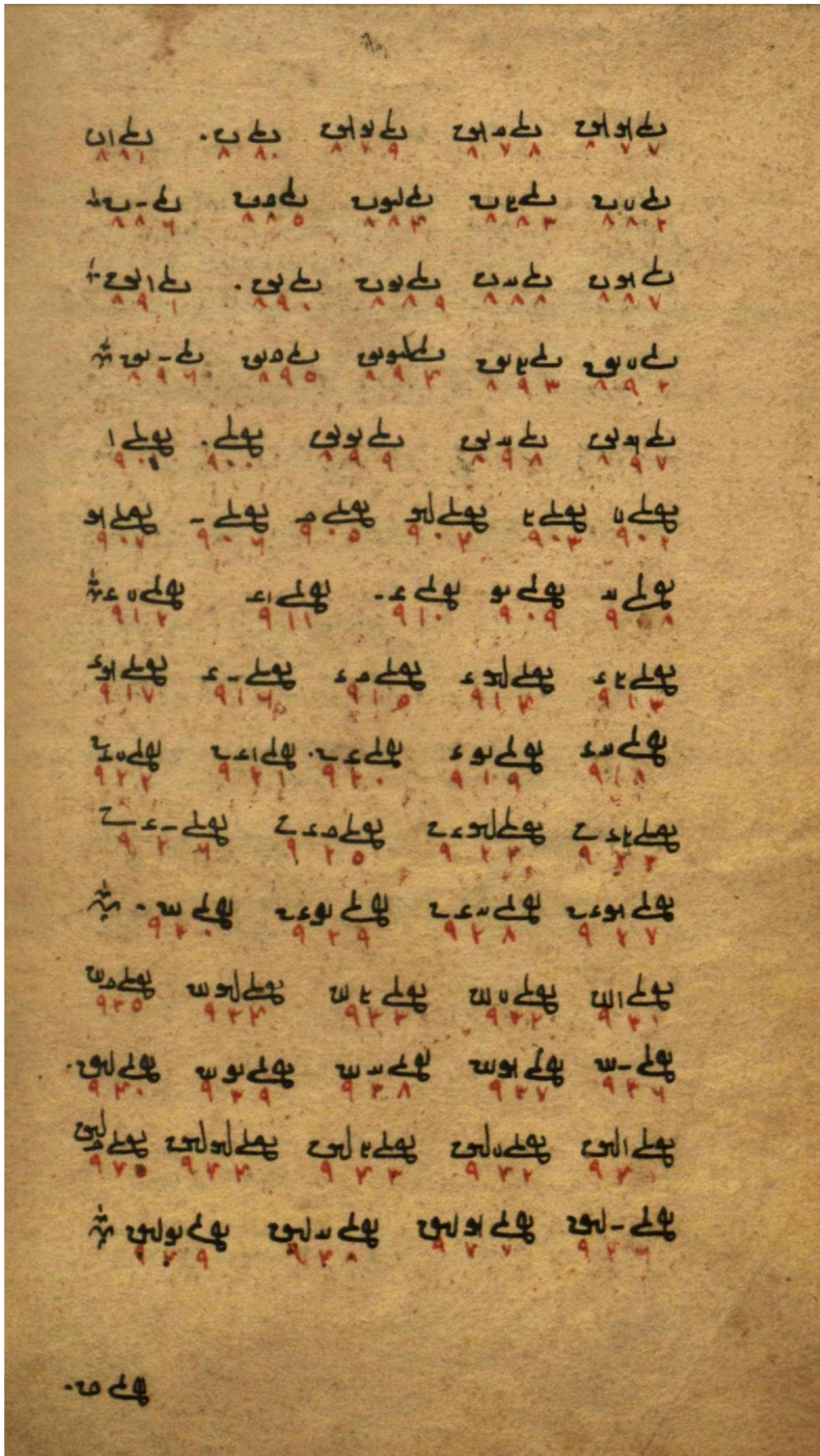
Der-beyân-ı siyâkat

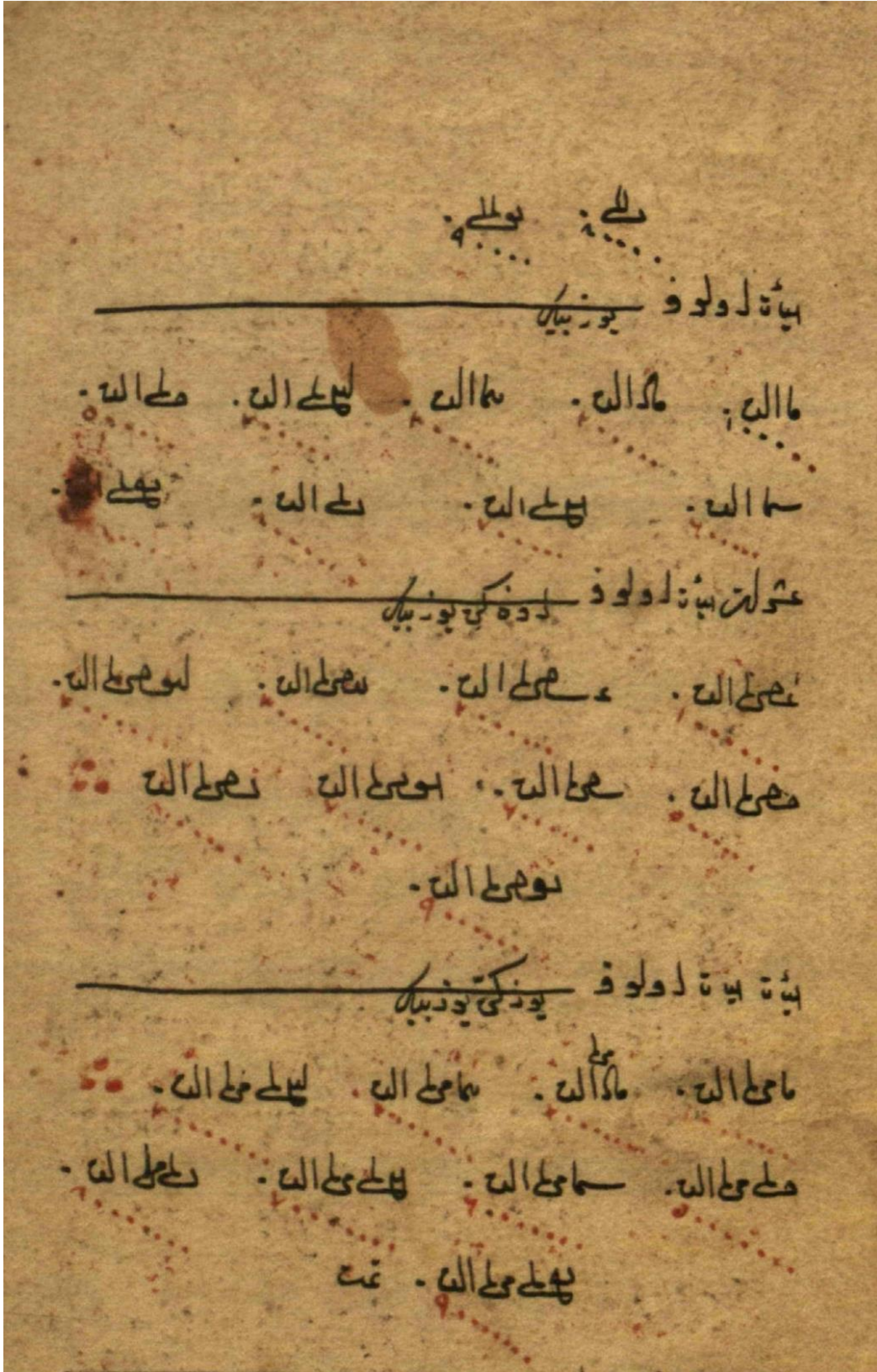












Not: Bu siyakat sayıları Milli Kütüphane’nin Risâle-i Erkam-ı Siyâkât adlı eserden alınmıştır.

Her şeyde olduğu gibi öğrenirken yazarak çalışmanız daha sıhhatli olacaktır. Hususen siyakatin sayılarını yazmanızı tavsiye ederim.

Siyakat Hattı

Metin Okumaları

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 1. Ders

Belge Özeti : Yaylakta bulunan Veziriazam, Şeyhülislam, Kadıasker, Erbab-ı Divan ve Ocağ-ı Yeniçeriyan-ı Dergah-ı Ali ve Sipahiyan için koyun iştirası için Serkassaban-ı Hassa Ahmed'e 3 yük akçenin Silistre livası bedel-i nüzül akçesinden ödenmesi.

Yer Bilgisi : 54 - 6251

Belge Tarihi : H-02-07-1082

Kurum : AE.SMMD.IV.



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 2. Ders

Belge Özeti : Samanlı Kalesi neferatının mevacibine ve Palas Memlehası mukataa malından verilen mütekaidin ve duaguyan vezaifine ve Palas karyesi mahsulüne dair icmal.

Yer Bilgisi : 30 - 2888

Belge Tarihi : H-17-05-1101



Kurum : İE.ML..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 3. Ders

Belge Özeti : Safiye Sultan'ın Divriği Mukataası ve hasları varidatıyla mütekaidin duaguyan vezaifi muhasebe pusulası.

Yer Bilgisi : 25 - 2373

Belge Tarihi : H-01-01-1128

Kurum : AE.SAMD.III

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 4. Ders

Belge Özeti : Hazine-i Amire'den, müşahere-harandan Bahr-i Sefid Donanması seferlileri, kapudanları ve sairenin mevacibine dair icmal.



Yer Bilgisi : 38 - 3736

Belge Tarihi : H-01-12-1105

Kurum : İE.ML..

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 5. Ders

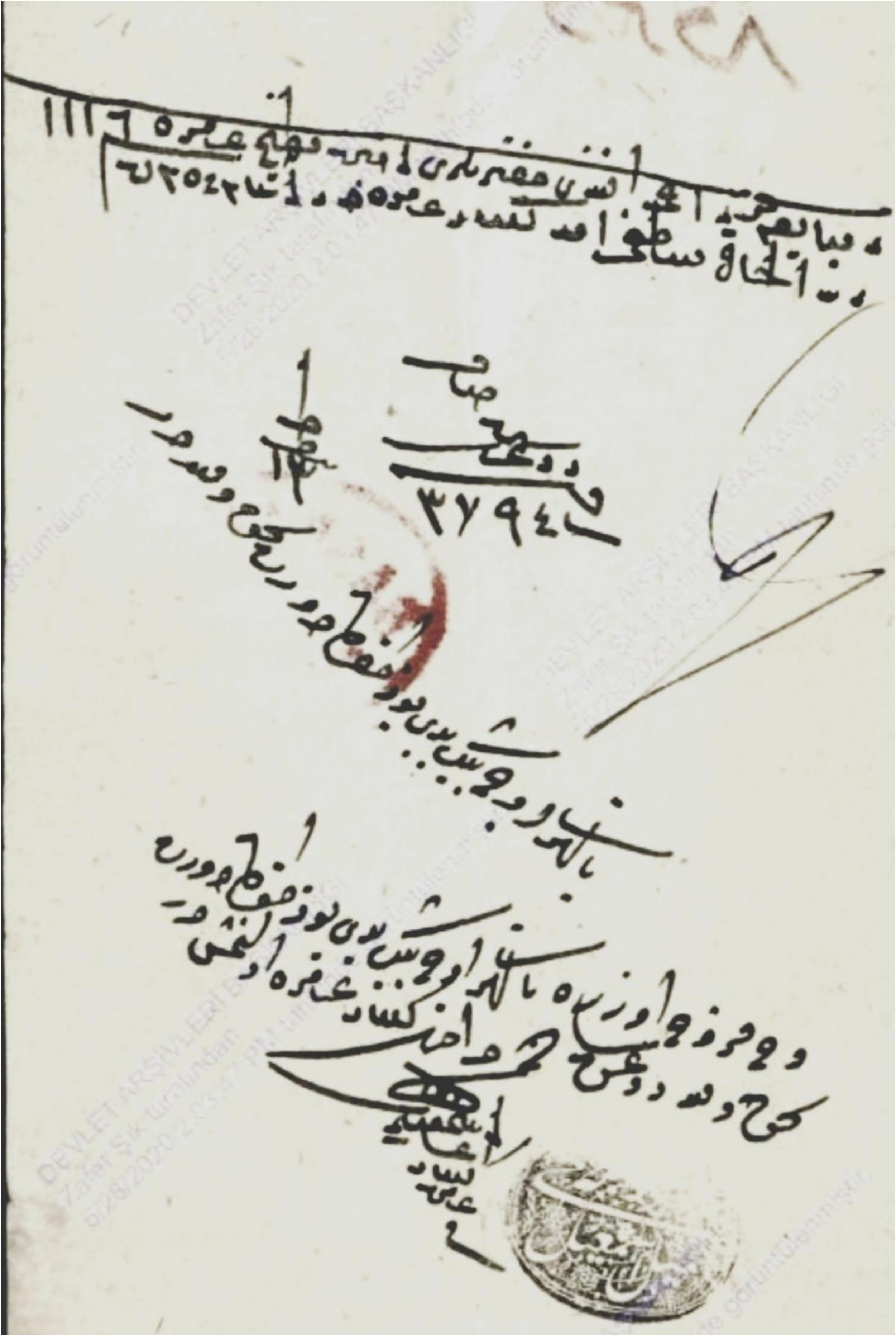
Belge Özeti : Hazine-i Amire'den top arabalarının tamiri için Top Arabaları Ağası Yusuf'un almış olduğu akçanın makbuzu. a.g.tt.

Yer Bilgisi : 3 - 258

Belge Tarihi : H-29-12-1044

Kurum : İE.AS..





Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 6. Ders

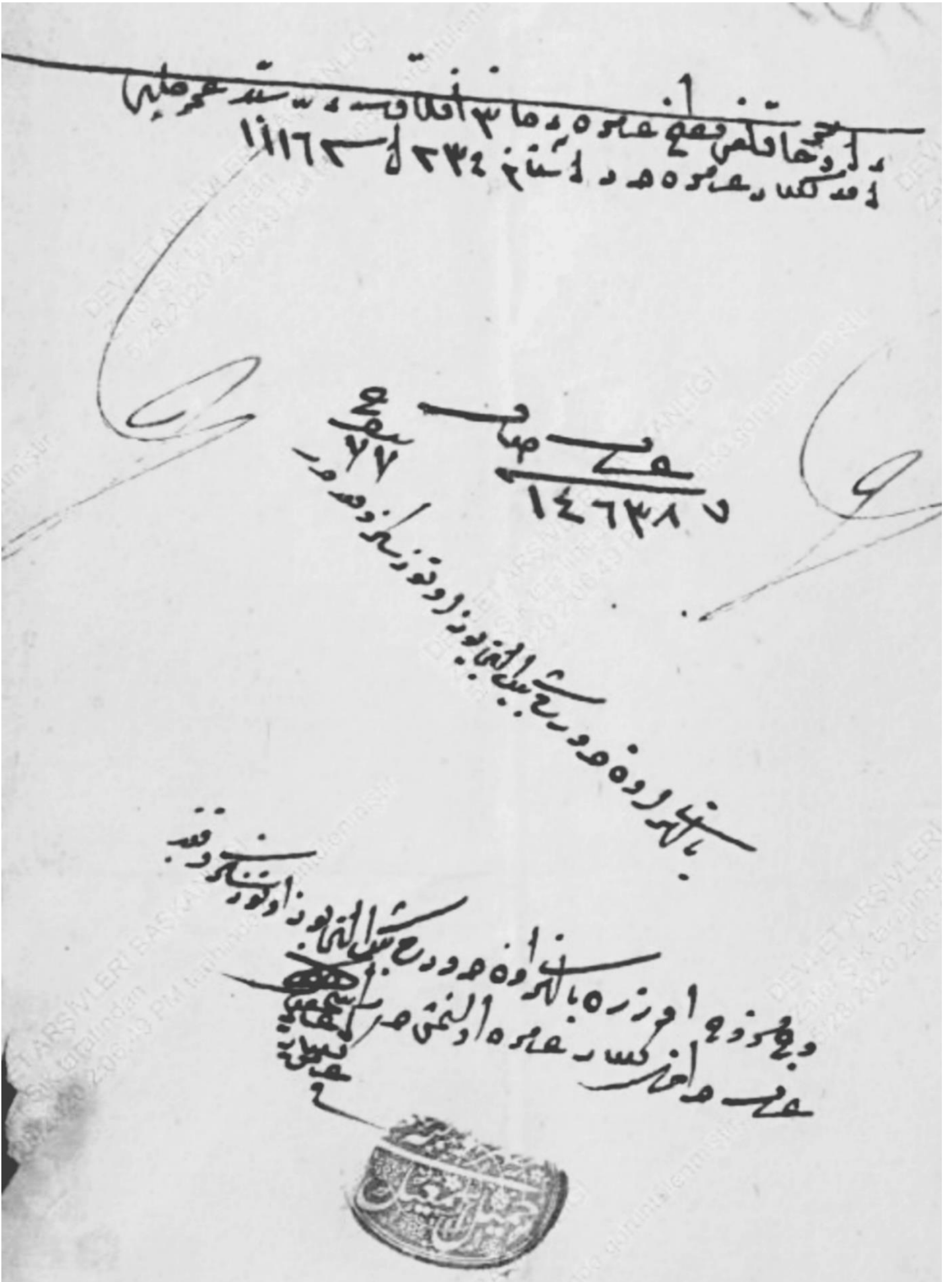
Belge Özeti : Matbah-ı Amire Emini Ahmed Efendi tarafından mübayaa olunan revgan-ı sade. el-Hac Mustafa yediyle Kilar-ı Amire'ye dahil olduğuna dair Kilar-ı Amire Ağası İsmail imzasıyla yazılan temessük.

Yer Bilgisi : 25 - 2628



Belge Tarihi : H-25-09-1116

Kurum : İE.SM..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 7. Ders

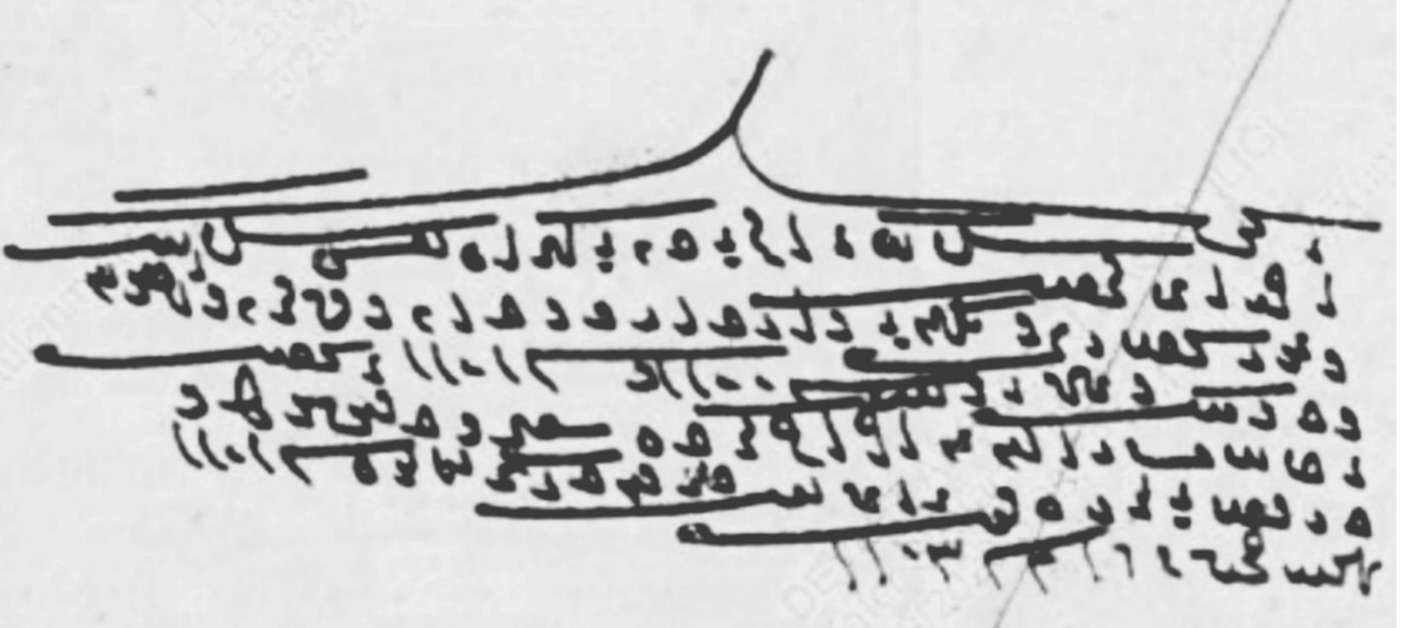
Belge Özeti : Matbah-ı Amire Emini Ahmed Efendi tarafından mübayaa olunan revgan-ı sade. el-Hac Mustafa yediyle Kilar-ı Amire'ye dahil olduğuna dair Kilar-ı Amire Ağası İsmail imzasıyla yazılan temessük.

Yer Bilgisi : 25 - 2628

Belge Tarihi : H-25-09-1116

Kurum : İE.SM..





Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 8. Ders

Belge Özeti : Selanik, Avrathisarı, Yenice-i Vardar, Vodina, Karaferye, Alasonya, Dömenek ve gayrının cizye-i gebran akçesinden Selanik Muhassılı Ahmed Ağa'nın tahvilinden sarf edilen mebaliğe dair makbuz.

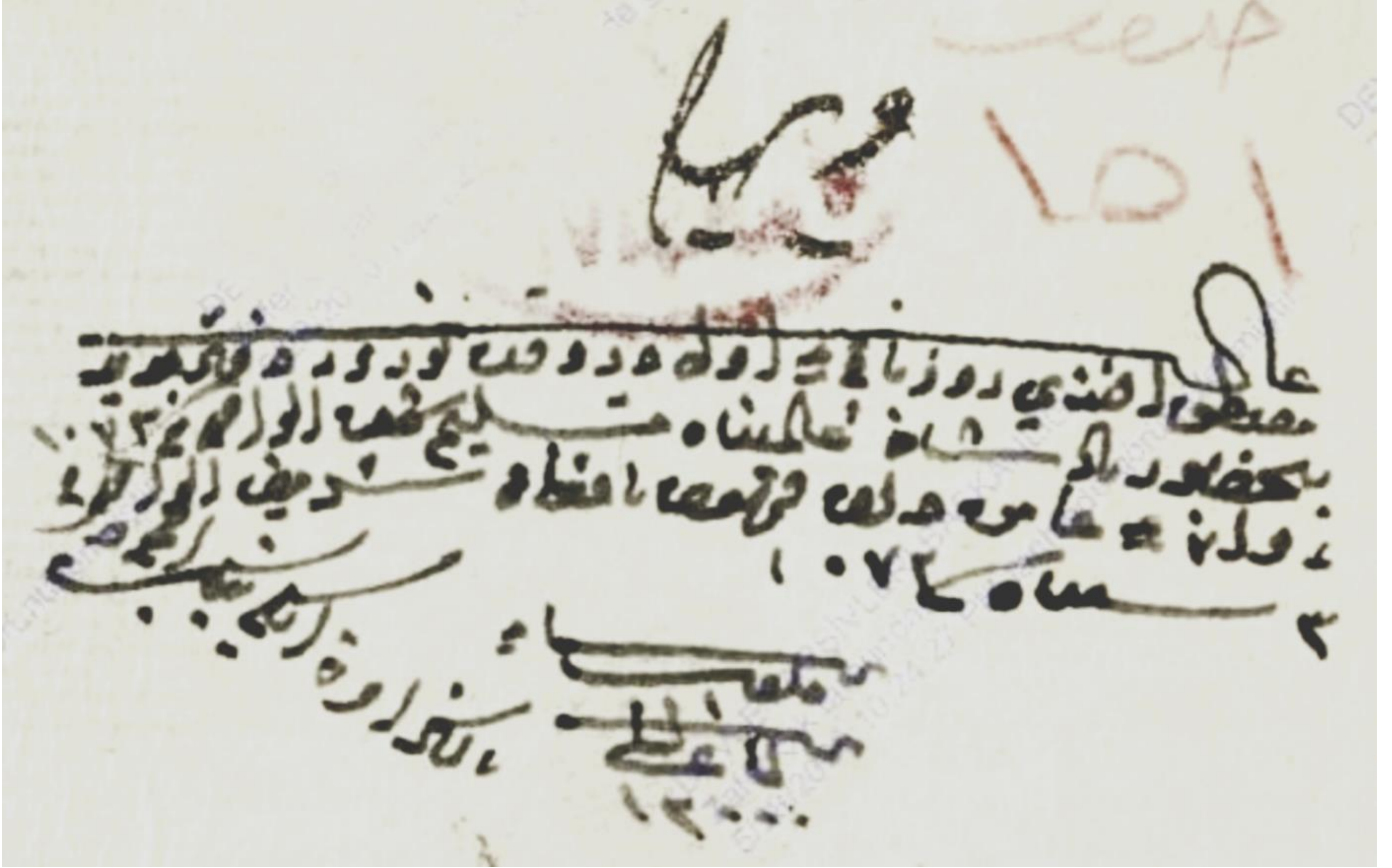
Yer Bilgisi : 37 - 3595

Dosya Ek :

Belge Tarihi : H-08-06-1104

Kurum : İE.ML..





Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 9. Ders

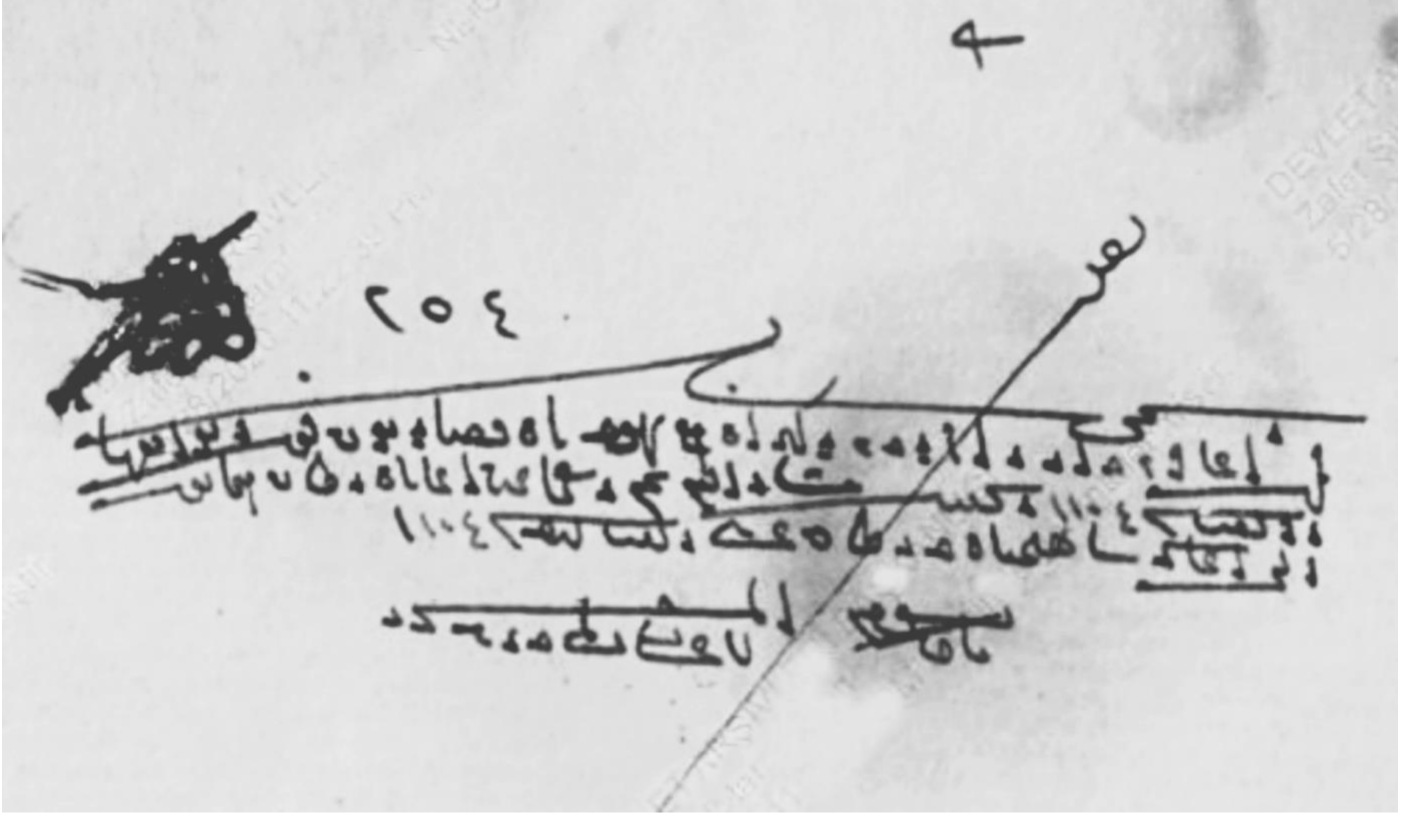
Belge Özeti : Ruznamçe-i Evvel Mustafa Efendi'ye inam olunan hilatlara dair makbuz.

Yer Bilgisi : 2 - 151

Belge Tarihi : H-03-08-1072

Kurum : İE.HLT.





Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 10. Ders

Belge Özeti : Serşahinciyan Ağası Veli Ağa'nın mevacibinin Cizyedar Mehmed Ağa uhdesindeki Nevrekob Kazası ve Tevabii Cizye-i Gebran maa- Yahudiyan akçesinden karşılanması.

Yer Bilgisi : 19 - 2065

Belge Tarihi : H-15-04-1105

Kurum : AE.SAMD.II.



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 11. Ders

Belge Özeti : Kürekciyanın mevacibine mahsus muhtelif livalardan tahsil olunan akçaların irsaliyesi. a.g.y.tt.

Yer Bilgisi : 1 - 18

Dosya Ek :

Belge Tarihi : H-29-12-1027

Kurum : İE.BH..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 12. Ders

Belge Özeti : Kürekciyanın mevacibine mahsus muhtelif livalardan tahsil olunan akçaların irsaliyesi. a.g.y.tt.

Yer Bilgisi : 1 - 18

Belge Tarihi : H-29-12-1027

Kurum : İE.BH..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 13. Ders

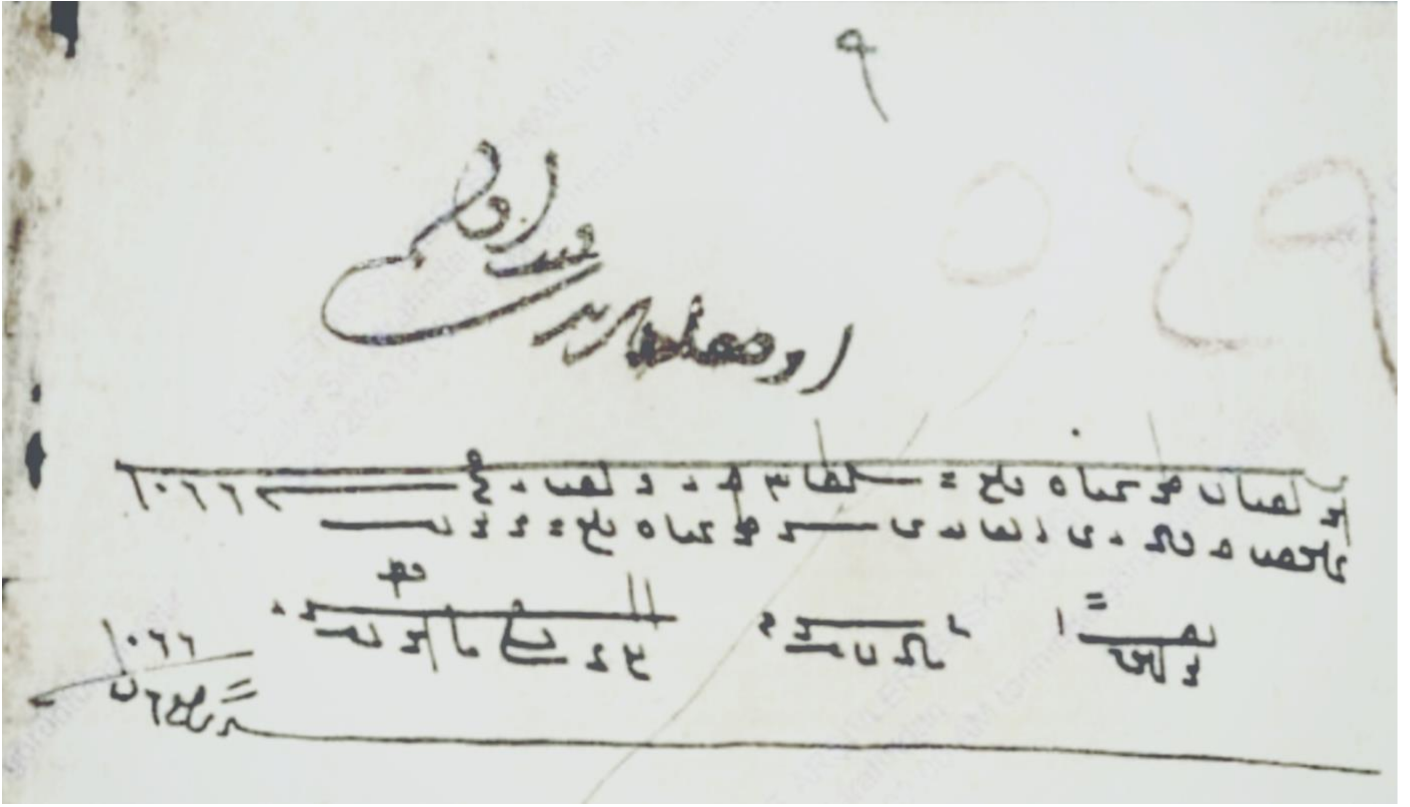
Belge Özeti : Matbah-ı Amire Emini Mehmed'e, Hazine-i Amire'den Matbah-ı Amire et bahası olarak Serkassaban-ı Hassa Mustafa Ağa yediyle verilen akçayı mübeyyin makbuz. g.tt.

Yer Bilgisi : 8 - 752

Belge Tarihi : H-29-01-1096

Kurum : İE.SM..





Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 14. Ders

Belge Özeti : Sertopçu Zeynelabidin defteri mucibince Kale-i Sultaniye topçuları neferatı mevacibine sarf olunan akçanın makbuzu.

Yer Bilgisi : 6 - 549

Belge Tarihi : H-06-09-1066

Kurum : İE.AS..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 15. Ders

Belge Özeti : İstanbul ve tevabii gümrük hasılatından Gümrük Emini Sergulam-ı Baki Hasan Ağa tarafından Kapdan Vezir Hüseyin Paşa'nın emriyle kalyon neferatına ve kapdanlara ve masarıf-i saireye verilen akçaya dair makbuz.

Yer Bilgisi : 8 - 735

Belge Tarihi : H-01-09-1109

Kurum : İE.BH..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 16. Ders

Belge Özeti : Kale-i Gecerat neferatının kusur mevacib makbuzu. a.g.tt.

Yer Bilgisi : 11 - 1045



Belge Tarihi : H-29-12-1096

Kurum : İE.AS..

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 17. Ders

Belge Özeti : Erzurum Cebehanesi için iştira olunan kurşun bedelinin Erzurum Hazinedarı Mehmed Ağa tarafından İştira Mübaşiri Mustafa bin Nuh'a teslim edildiği, hazinece irad masraf edilmesi için Kadı Hasan'ın hüccet-i zahriyesine binaen Muhasebe-i Evvel tezkiresi yazıldığına dair makbuz.

Yer Bilgisi : 13 - 1152



Belge Tarihi : H-23-02-1152

Kurum : İE.ML..

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 18. Ders

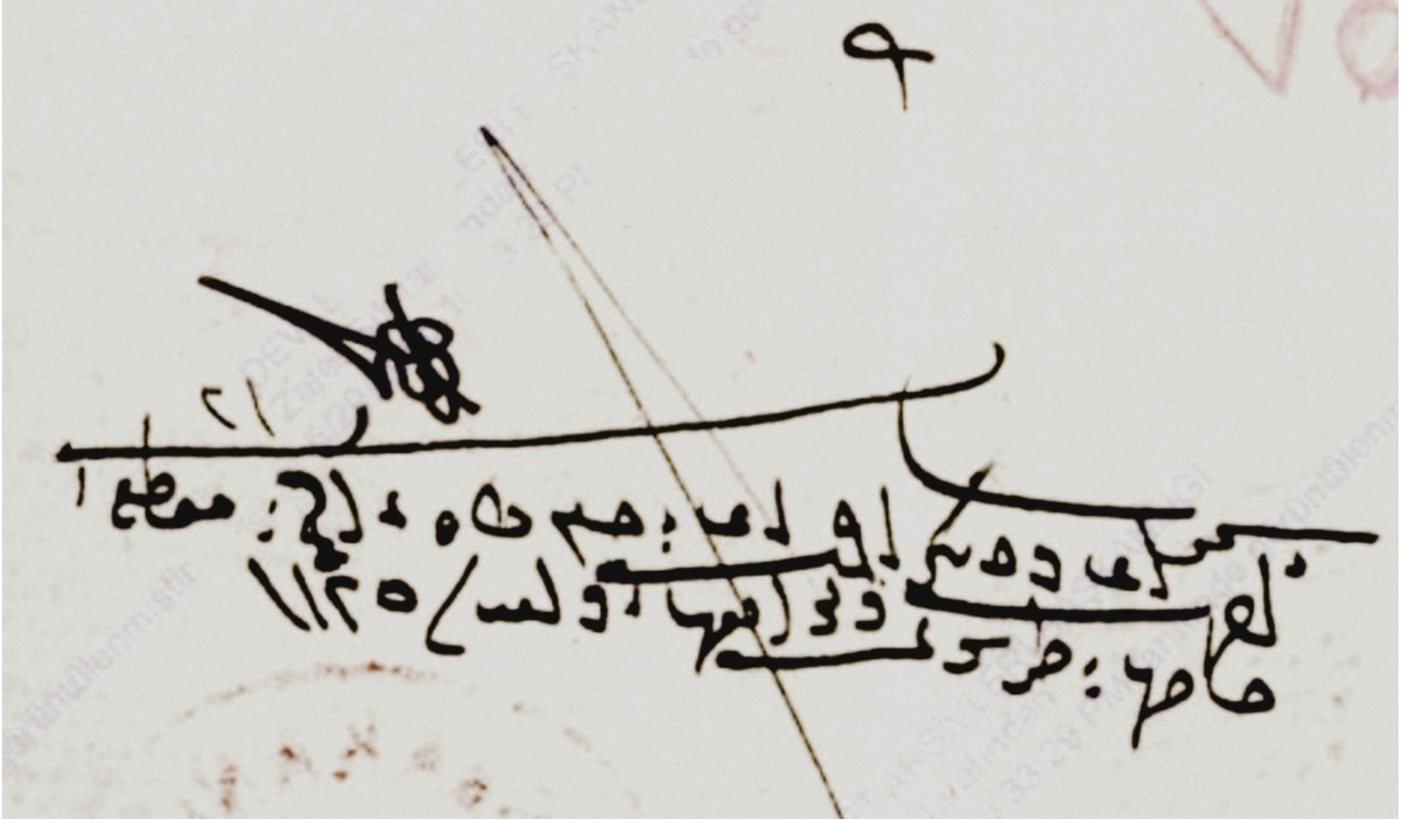
Belge Özeti : Selim ve Murad ve Mehmed hanların İstanbul'da Ayasofya-i Kebir nezdinde olan evkafı cizye ziyadesi olarak gelen akçeye ait irsaliye.

Yer Bilgisi : 8 - 916

Belge Tarihi : H-15-04-1079

Kurum : İE.EV..





Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 19. Ders

Belge Özeti : Tarsus ve tevabii hasları mukataa akçesinden Hastegan Ağası Ahmed ve diğer Ahmed Ağa tahvilinden sarf edilen meblağı mübeyyin irsaliye.

Yer Bilgisi : 7 - 755

Belge Tarihi : H-01-04-1126

Kurum : İE.TZ..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 20. Ders

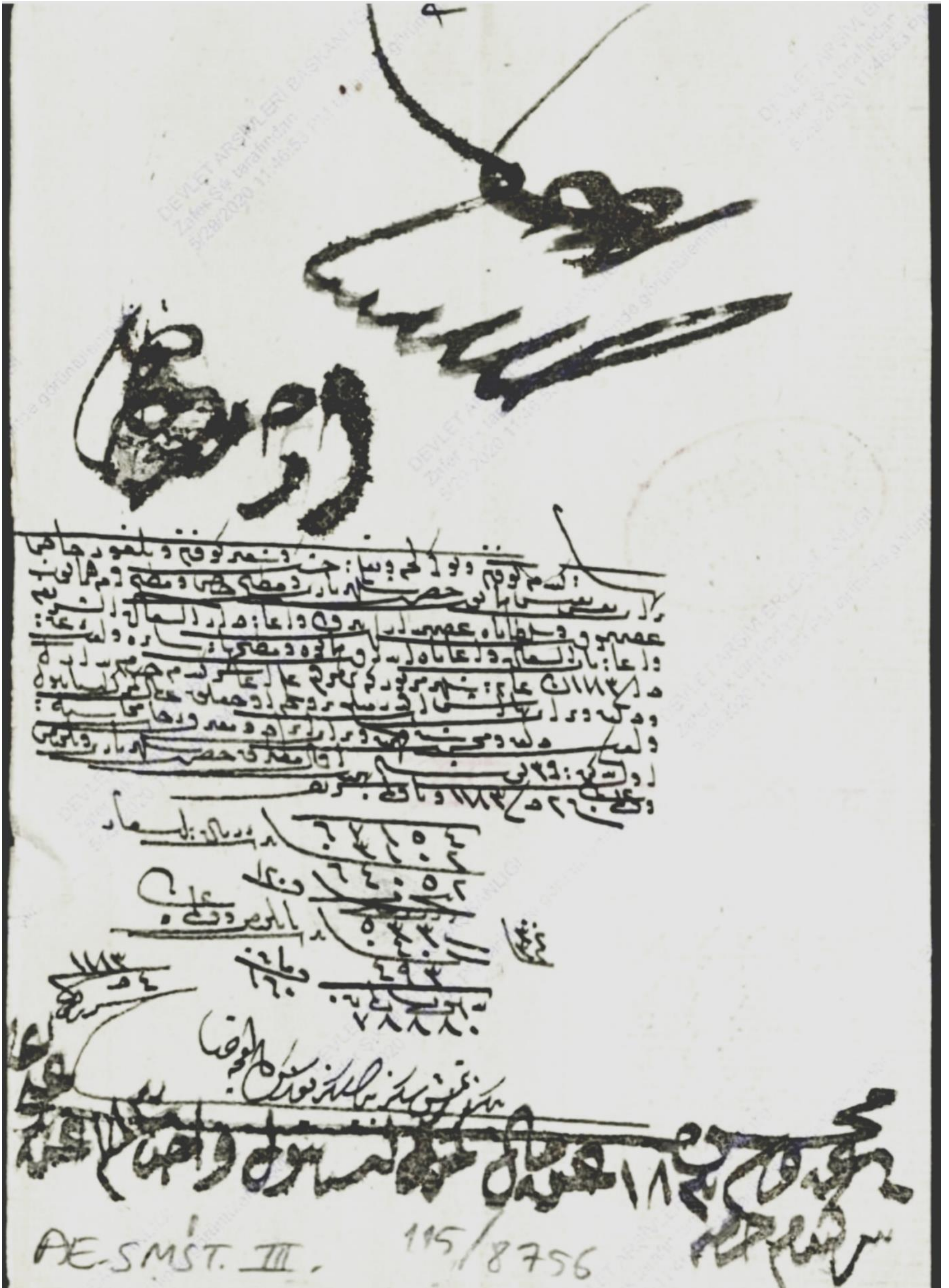
Belge Özeti : Ser Sebzeciyan-ı Hassa zemistanı bedeline dair pusula. a.g.tt

Yer Bilgisi : 18 - 1872

Belge Tarihi : H-29-12-1101

Kurum : AE.SSÜL.II.




AE-SMST. III. 115/8756

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 21. Ders

Belge Özeti : Nefs-i nefis-i hümayun, Matbah-ı Has, Matbah-ı Harem-i Hümayun ile sultanan-ı birun, Darüssaade ve Babüssaade ağaları, Enderun-ı hümayun ağayanı ve saire matbahları için Sergendüm-i Hassa Emini Ali Ağa marifetiyle tedarik olunan gendüm-i köfte, böğrülce (börülce), bakla-i huşk, şair-i köfte ve bulgur-ı has bahasının İstanbul Gümrüğü malından verilmesi.

Yer Bilgisi : 115 - 8756



Belge Tarihi : H-04-12-1183

Kurum : AE.SMST.III


AE.SABH.I. 323/22362

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 22. Ders

Belge Özeti : Belgrad ve Böğürdelen Kaleleri muhafızları tayinatı olarak Plevne kazasından alınıp Niğbolu İskelesi'ne naklolunan zahirenin Belgrad Defterdarı Mehmed Emin Efendi tarafından ödenen bedelinin Mamalı Mukataası malından mahsubuna dair Maliye tezkiresi.

Yer Bilgisi : 327 - 22362



Belge Tarihi : H-15-06-1181

Kurum : AE.SABH.I..

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 23. Ders

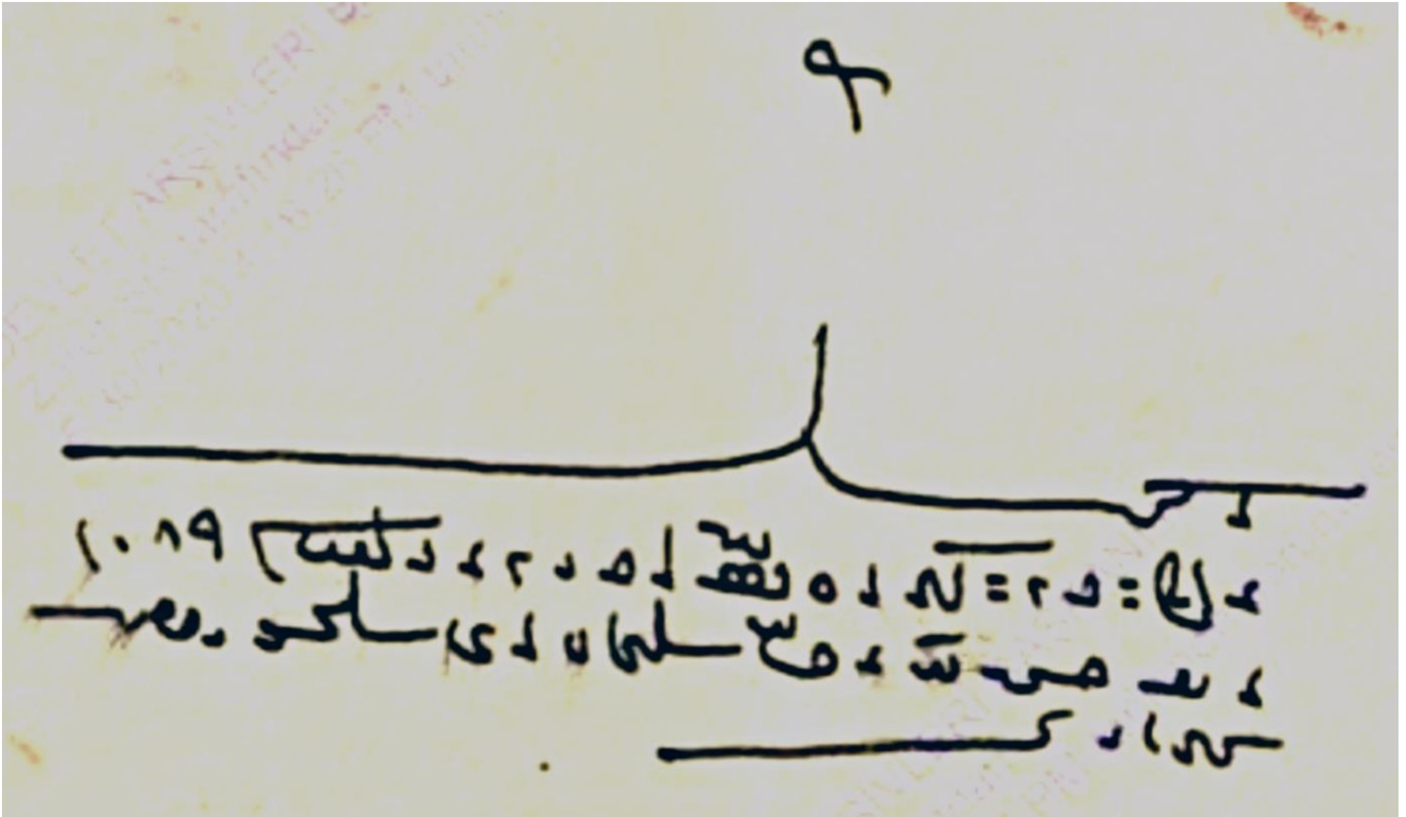
Belge Özeti : Trabzon Kalesi muhafazasında müstahdem Dergah-ı Ali yeniçeriyanının 1181 senesi zarar-ı lahm ve zahire bahasının Erzurum Cizyesi malından mahsubuna dair Maliye tezkiresi.



Yer Bilgisi : 327 - 22402

Belge Tarihi : H-18-06-1182

Kurum : AE.SABH.I..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 24. Ders

Belge Özeti : Silahşoran-ı Şehriyari Süleyman Ağa canibinden Hasan Bey yediyle gönderilen Edirne gebranı cizyesinin irsaliyesi. g.tt.

Yer Bilgisi : 5 - 401

Belge Tarihi : H-29-07-1089



Kurum : İE.SM..

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 25. Ders

Belge Özeti : Vezir Kaymakam Süleyman Paşa'ya hilat mübayaası için Muhasebe-i Evvel'in tezkiresi üzerine Mahmud Ağa'ya verilen akçeye dair makbuz.

Yer Bilgisi : 3 - 248



Belge Tarihi : H-20-01-1097

Kurum : İE.DH

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 26. Ders

Belge Özeti : Muhasebe-i Evvel Mehmed Efendi'nin tezkiresi mucibince Ser-gulam Baki Hüseyin Ağa yediyle mübayaa olunan hil'ate dair makbuz.

Yer Bilgisi : 9 - 745

Belge Tarihi : H-15-04-1071

Kurum : İE.ML..



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 27. Ders

Belge Özeti : Rumeli Muhasebecisi Mehmed Efendi'nin tezkiresi mucibince Salih Efendi tarafından mübayaa olunan hil'at bedellerinin Edirne'de bulunan Sultan Murad Han Evkafı cizye ziyadesi akçesinden ödenmesi.

Yer Bilgisi : 5 - 565



Belge Tarihi : H-12-06-1055

Kurum : AE.SİBR

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 28. Ders

Belge Özeti : Muhasebe-i Evvel İshak Efendi'nin tezkiresi mucebince Hazine-i Amire mühimmatı olarak mübayaa olunan bir parça ıskarlat çuka bahasının Avlonya Mukataası deyn malından verile emri.

Yer Bilgisi : 47 - 5448

Belge Tarihi : H-24-09-1087

Kurum : AE.SMMD.IV.



Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 29. Ders

Belge Özeti : Harem-i Hümayun, Enderun-ı Hümayun ile Edirne'deki Saray-ı Amire matbahı ve diğer tayinatlar için bin yüz üç senesi Zilhicce ayına ait Hatab Emini Mehmed Ağa'nın temessükü mucibince odun parasının ödenmesi hususunda Hazine tezkiresi verilmesi.

Yer Bilgisi : 6 - 544



Belge Tarihi : H-28-12-1103

Kurum : AE.SAMD.II.

Link: Siyakat Yazısı Videolu Okumalar 30. Ders

Belge Özeti : Dergah-ı Ali cebecileri, mütekaidin, barutçuyan, ve rihtegan-ı humbara cemaatlerinin bin yüz on iki senesi recec ve masar mevacibi için verilmesi gereken paraya dair icmal tezkiresi.

Yer Bilgisi : 20 - 1907



Belge Tarihi : H-01-10-1112

Kurum : AE.SMST.II.

Siyakat Metinlerinde En çok Geçen Terimler ve Lügatler

abd-i âbık: Kaçak köle.

Adalya: Antalya

ades: Mercimek

âdet: Arşivlerde resm yani vergi.

âdet-i ağnâm: Koyun ve keçiden alınan vergi.

âdet-i emîrâne: Niyabet resmi. Mahalli idarecilerin halktan aldığı vergi.

âdet-i mîrâbî: Sulama vergisi.

âdet-i zemistani: Kışlık geleneği -verilmesi mutad olan vergi.

afv: Affetme.

Agonya / Avunya: Ünye

ağayân (ağa'nın çoğulu): Eskiden yüksek mevki sahipleri hakkında kullanılan bir tabir.

ağnam-ı celbkeşan: Celeblerin koyunları

âhar: Diğer, başka.

âhengerân (âhenger'in çoğulu): Demirciler

âhen-gerân (ahen-ger'in çoğulu): Demirciler.

ahz u i'tâ: Alışveriş

ahz u kabz: Kendine mal etme, istimlak,,ele geçirmek

ahz: Almak.

Ahz-eş ne-şüde: Alınması mümkün olmadı.

ahz-eş: Alındı, alınan

akçe: Gümüş para.

Akçe-i muaccele: Muaccele akçesi

aklâm (kalem'in çoğulu): 1. Memurların çalıştıkları daireler. 2. Kalemler.

akmişe: Kumaşlar

alâ tarîki'd-deyn: Borç yoluyla.

Alâ vechi'l-gurema: Borcu eşit paylaşma

a'lâ: Pek yüksek.

âlây: Orduda üç tabur ve bağlı birliklerden meydana gelen büyük birlik.

alâyhâ (âlây'ın çoğulu): Orduda üç tabur ve bağlı birliklerden meydana gelen büyük birlikler

ale'l-hesâb: Yapılan hesaba göre.

aleyhi's-salâtü ve's-selâm: Selam ve dua O'nun Peygamber'in) üzerine olsun

âlî: Yüce.

alik: Hayvan yemi

âli-şân: Şan ve şerefi büyük olan

alt: Altı

altunum gümüşüm: XVII. yüzyıl başlarında kullanılan, muhtemelen seraser cinslerinden bir hil'at.

a'mâ: Kör.

amed: Geldi

âmede: Gelmiş.

âmed-şüd: Geldi gitti.

Amid: Diyarbakır

âmilân (âmil'in çoğulu): Halife, hükümdar ve emir tarafından malların alınması işiyle vazifelendirilen kimseler. Sonraları valilere de bu isim verilmiştir.

ammerahu'l-lahu teâlâ ilâ yevmi'l-âhire: Son güne dek Allahu teala ömürler versin mealinde bir dua. Ammerahullahu teala ilâ yevmi'l-kıyâme şeklinde de gelmektedir.

an: -den, -dan.

an-akçe-i: … Akçesinden.

an-Âsitâne ilâ Edirne: İstanbul'dan Edirne'ye.

an-behâ: Pahasından.

an-cânib: Tarafından.

an-cânib-i mîrî: Devlet tarafından.

an-cânib-i muhâsebe-i evvel: Baş Muhâsebe tarafından.

an-evvel: Birinden, başından.

an-hâcegân-i divân-ı hümâyûn: Divân-ı Hümayun hocalarından.

an-hazîne-i âmire dâde fermûde: Hazine-i Amire'den verilmesi emredilmiş.

ani'l-havâlât: Havalelerden

an-mahalleş: Yerce

an-mâl: Gelirden.

an-mâl-i cizye: Cizye gelirinden

an-ocağ-ı topçuyân-ı Dergâh-ı Âlî: Dergâh-ı Âlî Topçuyan Ocağı'ndan.

an-tahvîl: Havalesinden, tahvilinden. (Sadece 'an-tahvil' ile başlayan tezkirelerde hazineye para girişi vardır. Diğer tezkerelerin hepsinde hazineden yapılan masraf vardır.)

an-tahvil: Tahvilinden

an-yed: Elinden

april: Nisan

arabaciyân (arabacı'nın çoğulu): Arabacılar.

arâzî (arz'ın çoğulu): Yerler, topraklar

ard: Buğday unu.

arık: Ark, hark.

arpalık: Memurlara bir çeşit düzenli tahsisat ve azil, yahut emekli edilen mülki ve ilmi memurlara mazuliyet ve emekli maaşı türünden verilen şey.

arus: Gelin

arz: Bir büyüğe gösterme, bildirme. Yer.

arz-ı hâl (arzuhal): Dilekçe. Ne halde olduğunu bildirme.

asâkir (asker'in çoğulu): Askerler.

asâkir-i mansûre: II. Mahmud'un yeniçeri ocağını kaldırdığı sene onun yerine kurduğu muntazam askere verilen isim.

asel: Bal.

âsitâne-i sa'âdet: Osmanlı zamanında İstanbul için bu tabir kullanılırdı. Eşik, dergah.

âsiyab vergisi: Değirmen resmi, yılda 60, 6 ayda 30, 3 ayda 15 akçe

âsiyâb: Değirmen.

âsiyâbhâ (âsiyâb'ın çoğulu): Değirmenler.

âtî/âtiye: Gelecek.

atîk/atîka: Eski.

avârız vergisi: Osmanlı maliyesinde olağan dışı ve düzensiz vergiler.

avârız: Osmanlı Devleti'nde savaş ve tabii afetler gibi fevkalade durumlarda toplanan geçici vergi.

avârız-hâne: Erkek nüfusun sayımından sonra avarız vergisine esas olmak üzere ayrılan birliklere verilen isim. Avarız vergisi alınan ev manasına da gelmektedir.

avârız-ı dîvânîye: Fevkalade haller, bilhassa harp sebebiyle tahsil olunan miktarı belli olmayan verginin ismi.

avdet: Dönüş, dönme.

avdetiye: Dönüş, dönüşlük.

âverden: Getirmek.

âyende ve revende: Gelen gidenler

azebân (azeb'in çoğulu): 1. Eskiden Türk ordusunda çeşitli zamanlarda piyâde, istihkâm ve bilhassa tüfekçi deniz askerlerine verilen isim. 2. halk ağzı. Çiftlik uşağı, bir yıllığına tutulan erkek hizmetçi.

bâ: ile.

bâb: Kapı, konu.

bâb-ı hümâyûn: Topkapı Sarayı'nın Ayasofya'ya bakan birinci kapısı.

bâbüssaâde: Sarayın harem dairesi.

bâbüssaâde ağası: Sarayın harem dairesinin harem ağası. Enderun amirlerinden birinin ismi.

bâc: Vergi, resm.

bâc-ı bâzâr-ı siyâh: Şehir gelirleri içindeki ticaretle ilgili bir vergi.

bac-i bazar: Pazardan alınan vergi

ba'dehû: Daha sonra, sonrasında.

ba'de-mâ: Bundan sonra, bundan böyle.

bâd-ı hevâ: Toprak işlemeyip ticaretle uğraşanlardan alınan vergi. Gerdek, tapu, kışlak ve yaylak, curüm ve cinayet gibi miktarı önceden belli olmayan vergiler.

bâ-fermân-ı âlî: Sadrazamın emriyle.

bâ-fermân-ı şerîf: Defterdarın emriyle.

bâğât (bağ'ın çoğulu): Bağlar.

bahâ: Değer, kıymet.

baha-eş: Onun bahası

bahşişât (bahşîş'in çoğulu): Bahşişler, bahşiş olarak verilen paralar.

bâ-hüsn-i rızâ-yı hod-i şân: Kendi rızalarıyla.

bakiye: Artan, kalan, artık.

bâlâ: Üst, yukan.

bane: Ilıca

bâr-gir: 1. At, beygir. 2. Yük kaldıran.

bârgirân (bârgîr'în çoğulu): Yük kaldıranlar, beygirler.

bârut-ı siyâh: Kükürt, odun kömürü ve potasyum nitratın bir karışımı olan barut.

başbakı kulu: Defterdarın icraat ve tahsilatta vazifelendirdiği icra memuru. Hazineye borcu olup ödemeyenleri hapis ve baskı yoluyla tahsilat yapardı. Emrinde çalışanlara 'bakıkulu' denirdi.

başmuhasebe kalemi: Devletin bütün gelir, gider ve mukataa kayıtlarının tutulduğu kalem. Darphane, Matbah, Tersane ve Arpa Eminlikleri, Baruthane ve Nüzül Emanetleri, Kasabbaşılık ve Bina Emini hesapları burada görülüp incelenirdi.

batman: Yerine ve malına göre iki okkadan altı okkaya kadar olan ağırlık ölçüsü.

bâz averden: Tekrar geri getirmek

bâz be hazine: Tekrar hazineye iade

bâz: Tekrar.

bâzâr: Pazar.

bâzergân: 1. Tüccar. 2. Ağa makamında Yahudilere verilen bir isim.

be: Kelimeye -e halini verir. ..e kadar, ile.

be-cay: Yerine

be-cây-ı mezkûrîn: Söz konusu kişilerin yerine.

be-cihet tezkiresi: Bir işin görülmesi için hazineden verilecek paraya ait tezkire.

be-cihet: Cihetine

bedeliye: Bir şeyin yerini tutan ve yerine verilen şey.

bedeliye-i beldar: Geçid muhafızlarından alınan para

beher: Her biri, her birine.

be-hesab: Hesabınca

be-hesâb-ı guruş: Kuruş hesabıyla.

be-hesâb-ı guruş-ı esedî: Esedî kuruş hesabıyla.

be-hesâb-ı para: Para hesabıyla.

be-hizane-i âmire: Hazine-i âmireye

behre: Hisse

bektâşiyân (bektâşî'nin çoğulu): Bektaşi tarikatına mensup olanlar,

be-ma'rifet: Tarafından, vasıtasıyla.

be-ma'rifeti: Tarafından.

be-muhâsebe-i îşân mahsûb: Onların muhasebesine mahsup edildi.

be-mübaşeret: Kendisinin işe başlamasıyla.

be-müdd: Müddü ile

bennâk verirlerdi

Bennâk: Mücerred olan evlenirse bennåk adını alır ve bulunduğu eyalete göre ortalama 12 akçe resm-i bennâk verirdi. Bennâk vergisinin bir adı da resm-i raiyet idi. Yani her hangi bir sebebden ötürü ziraati terk etmiş olanlardan çift bozan vergisiyle mükellef olmıyanlar da bennâk ad olunurlardı.

bennâk: Raiyyet yazılı olanların tımar sahibine verdikleri bir nevi kazanç vergisi. Bennâk vergisine tabi' tutulanların tahrir defterlerinde kef harfi ile kodlandığı görülür.

bennâyân (bennâ'nın çoğulu): Yapanlar, inşa edenler.

Ber muceb: Gereğince

ber: Üst.

berâ/berây: İçin

berât: Bir adı da nişan olan ve ilk devirlerde 'biti' ve 'misal' de denilen berat padişah tarafından verdikleri bir bir memuriyete tayin, bir gelirden tahsis, bir şeyin kullanma hakkı, bir imtiyaz veya muafiyetin verildiğini gösteren ve padişahın tuğrasını taşıyan belgedir.

Beray: İçin

berevât (berât'ın çoğulu): Beratlar.

ber-în vech: Bu şekilde.

ber-mûceb: Gereğince, uyarınca.

ber-mûceb-i defter-i müfredât: Müfredat defteri gereğince.

Be-ruh: Ruhuna

ber-vech: Olduğu gibi, olarak, şeklinde.

ber-vech-i emânet: Emanet şeklinde.

ber-vech-i meşrût: Şartlı bir şekilde.

beşlüyân: Günde beş akçe alarak vali, bey veya zaptiye işinde kullanılanlar hakkında kullanılır bir tabir.

beyâza çekme: Temize çekme.

beytü'l-mâl: Devlet hazinesi, Hazine-i Hassa, Maliye Dairesi yerinde kullanılan tabir.

bi-ey-i hâl: Zamanında ve yerinde

bilâd-ı selâse: Üsküdar - Galata Eyüb

bilâ-veled müteveffâ şüde: Çocuksuz vefat etmiş.

Bi'l-ifta: Fetva ile

bi'l-müzâyede: Arttırma ile, arttırarak.

biniş-i hümâyûn: Padişahların bir yerden diğer yere atla gitmeleri hakkında kullanılan bir tabir.

bint: Kız.

birâder: Erkek kardeş.

bîrûn hazinesi: Tanzimat'tan evvel devlet hazinesi makamında kullanılan tabir.

bîrûn: Dış.

bi't-tatbîk: Tatbik ederek, uygulayarak.

bi't-tenzîl: İndirerek, aşağıya çekerek.

bîvehâ (bive'nin çoğulu): Dullar.

boza: Darı, arpa, mısır vs. tahılların hamurlarının ekşitilmesi ile elde edilen içecek.

bozahâne: Boza satılan ve içilen yer.

bûde: İdi, imiş, olmuş

Burya: Hasır

buyruldu: Sadrazam, vezir, defterdar, kadıasker, kaptan paşa, beylerbeyi vs. yüksek rütbeli vazifelilerin, kendilerinden aşağı mevkilerde bulunanlara gönderdikleri emirler için kullanılan bir tabir.

caba: Meccanen ve bedelsiz verilen vergi cinsi

Cabi-i vakıf: Vakıf geliri toplayan

câ'ize: 1. Yol yiyeceği, azık. 2. Hediye, bağış, armağan.

cameha: Elbiseler

câmi: Toplayan, büyük mescid.

cânib: Taraf.

cânib-i mîrî: Devlet tarafı.

cebehâne: Silah ve harp malzemelerinin muhafazasına mahsus yer.

cebehâne-i âmire: Eskiden silah ve harp malzemelerinin muhafazasına mahsus devlete ait yer.

cebelü bedeli: Tımar ve zeamet türünden bir çok dirliklerden ve bilhassa eşkincili vakıf ve mülklerden zamanla cebelü yerine onun masraf eşit miktarda alınan para.

cebelü: Tımar ve zeamet sahiplerinin sefer durumunda kendilerinden başka götürmeye mecbur oldukları savaşçılara verilen isim.

cebelüyân (cebelü'nün çoğulu): Tımar ve zeamet sahiplerinin sefer halinde kendilerinden başka götürmeye mecbur oldukları savaşçılar.

cedîd/cedîde: Yeni.

celâlî: Yavuz Sultan Selim zamanında Tokat civarinda, şimdi şeker fabrikasıyla meşhur olan Turhal kasabasında 'Mehdi'lik iddiasıyla başına epeyce serseri toplamış ve devletin başına büyük bir gaile açmış olan Celal isimli şahsın meydana getirdiği isyanın tarihteki adıdır.

celâliyân (celâlî'nin çoğulu): Hükümete karşı çıkanlar.

celâ-yı vatan: Vatanından ayrılma.

cemâ'at (cem'in çoğulu): İnsan topluluğu. İmamın arkasında namaz kılanlar.

cemâ'at-i beşlüyân: Günde beş akçe alarak vali ve bey yanında veya zaptiye işinde kullanılanlar cemaati.

cem'an: Toplu olarak, bir yere toplamış olarak.

cemâziye'l-âhir: Arabi ayların altıncısı. Tarih kısmında C. (Cim) harfi ile ve noktasız olarak kodlandığı görülebilir.

cemâziye'l-evvel: Arabi beşincisi. Tarih kısmında CA (cim, elif) harfleriyle ve noktasız olarak kodlandığı görülebilir.

cerâyim-i hayvânât: Herhangi bir kişinin hayvanı başka birinin ekinine zarar verdiği takdirde hayvan sahibinden alınan vergidir.

cerîde: Muamele ve vukuatın özetlerini kayda mahsus defterlere verilen isim.

cev: Arpa

cevâlî: Mısır, Suriye ve Irak'ta gayrımüslim erkeklerden alınan cizye.

cezîre: Ada.

cihân-dârî: Hükümdarlık.

cihet: Taraf manasına gelen bu kelime vakıf terminolojisinde hizmet yerinde kullanılır.

cizye: Gayrımüslim tebaanın erkek nüfusundan hayat ve hüviyetlerinin devletçe korunması ve askerlik hizmetinden muaf tutulmaları karşılığında alınan vergi.

cizyedâr: Hıristiyan tebaadan alınan vergileri toplayan memur.

cizye-i gebran: Cizyeyi kabul edenler Hristiyanlar tebaa sayılıp devletin kesin olarak himayesine girerlerdi ve buna karşılık verdikleri vergiye bac vergisi ve gebran cizyesi denirdi. Alâ 48 gurûş, Evsat 24, Edna 12 gurûş alınırdı. Cizye ile yalnız erkekler mükellefdi.

cülûs-ı hümâyûn: Padişahların tahta çıkmaları.

cürm ü cinâyet: Tımar usulü geçerli olduğu zamanlarda tımar dahilindeki topraklarda yaşayanların işledikleri kabahat ve cinayet üzerine tımar sahiplerinin ceza olarak aldıkları para.

cüz-hân: Kur'an cüz'ü okuyanlar

cüz-i müsterika: Çalınmış kaydı işlenmiş

çakşır: İnce kumaşlı uzun bir tür şalvar.

çatma: Eskiden Bilecik, Bursa ve Üsküdar'da ipekle dokunan, kabartma çiçekli, özellikle yastık ve sedir yapmakta kullanılan, çok makbul ve meşhur kadife kumaş.

çavuşân (çavuş'un çoğulu): Muhtelif işlerde kullanılmış olan memurlar.

çerge: Hafif çadır.

çift bozan: Çift vergisiyle mükellef olan köylüden sebebsiz yere ziraati terk edenler çift vergisini vermeye devam ederlerdi. Ziraati bir âfet sonunda terk edenler çift bozan vermez, ancak

Çift: Osmanlı devrinde alınan vergilerden ve rusum-ı Örfiyenin Tekâlif cinsinden arazi vergisidir. En az bir çiftlik araziyi ziraat eden köylüden yılda bir defa bulundukları eyalete göre on akçeden elli akçeye kadar alınırdı. Hiristiyanlar da Müslümanlar gibi Çift vermekle mükellef iken, 1. Murad zamanında ziraatle meşgul ve cizye ile mükellef Hristiyanlardan Çift'e karşılık, yılda yirmi beş akçe ispenç adlı bir vergi alınmasını vaz etmiştir. Bir çiftlikten az yeri ziraat edenlere gelince ektiği yer yarım çiftlik ise 'Nim' adı ile bu verginin yarısını, 1/4 ü ise dörtte birini verirdi.

çorbacı: Kapıkulu ocaklarına mahreç olan 31 bölüklü acemi ocağı ile Osmanlı ordusunun askerini meydana getiren bölük zabitlerinin ünyanı.

çuka/çuha: Yünden yapılan kumaş türü. Çuka yazılıp çuha okunur.

çukadâr: Sarayın büyük memurlarından ve padişahın hizmetlerinde bulunanlardan birinin ünvanıdır.

Çukadaran: Enderun odalarından en muteberi olan has odaya mensub olub en yüksek ağalardan üçüncüsü silâhdardan sonra ve Rikablardan evvel gelirdi. Has oda baş, Bilahdar, Rikâbdar ve Çukadar ağalar Çâr erkân-ı cüvâni diye anılırlardı. Çukadarlık Çelebi Sultan Mehmed zamanında ihdas edilmiş bir memuriyetdir. Alaylarda: merasim) ata binerek Hünkârın arkasından gider ve yağmurluğunu taşırdı. Aynı zamanda hükümdarın kaftanlarına ve kürklerine bakmakla görevli idi. Padişah camiye giderken ve bayramlarda halka para serperdi. Silâhdar bulunmazsa vekâlet eder, terfi ederse Silâhdar olurdu.

çürük akçe: Ayarı bozuk yahut kırkık olduğu için kıymeti düşük, 'sağ akçe'nin zıddı olan akçe.

dâde fermûde: Verilmesi emredildi.

dâde fermûde: Verilmesi emredilmiş.

dâde fermûde: Verilmesi emredilmiş.

dâde: Verilmiş, vergi.

daden fermude: Verilmesi emredilmiş

dâden: Vermek.

dâhil: İç.

dakîk: 1. Un. 2. İnce, nazik.

dalyan: Balık ve benzeri deniz ürünlerini avlamaya mahsus sahipli yer.

damga-yı siyâh: İpek tezgahlarından ve pazarda satılan bezlerden alınan vergi.

darbhâne-i âmire: Eskiden para basılan ve bunun için lazım olan madenlerin temini işini yapan yer.

dârü's-saade ağası: Saray memurlarının büyüklerinden kızlar ağasının ünvanı.

dârü's-sa'âde: Osmanlı sarayı yerinde kullanılır bir tabir.

def‘: Savma, giderme.

def‘a: Kez.

defâtir (defter'in çoğulu): Defterler.

defterdâr: Osmanlı devleti mali işlerinin başındaki memura verilen isimdir.

defter-hâne: Tapu ve kadastro. Devletin mal , mülk ve arazisiyle uğraşan daire.

defter-i atîk: Yeni tahrir neticesinde hazırlanan deftere 'defter-i cedid', öncekine 'defter-i atîk' ve daha evvelkisine ise 'defter-i köhne' denir.

defter-i hâkânî: Tapu ve Kadastro.

der kurb: Yakınında

der pîş-i hümâyun: Padişahın huzurunda

der sene: Yılında

der suk-ı sultanî: Mezad yeri

der: De, da.

derbend: Sınır üzerinde bulunan küçük kale, boğazlarda bulunan karakolhane, iki dağ arasındaki geçit ve boğaz.

derbendât (derbend'in çoğulu): Sınır üzerinde bulunan küçük kaleler, boğazlarda bulunan karakolhaneler, iki dağ arasındaki geçit ve boğazlar.

dergâh-ı âlî: Mecaz yoluyla saray yerinde kullanılır bir tabirdir. Bunun yerine Dergâh-ı Muallâ da kullanılırdı.

der-hîn-i diden: Görülmesi esnasında.

der-hîn-i dîden-i muhâsebe-i hod:Kendi muhasebesinin görülmesi esnasında.

der-hîn-i: … esnasında.

der-kenâr: Kenara yazılmış yazı, çıkma yazı.

der-nezd: Yakınında.

dersa'âdet: İstanbul yerinde kullanılan bir tabirdir.

der-zamân-ı: … zamanında

Devletlu atufetlü: hanedan hısımlarına ve seraskerlere

Devletlü fehametlu: Sadr-ı azamlara

Devletlü inayetlü: Darüssaade ağalarına

Devletlü necabetlü: Hanedan mensubuna

Devletlü semahatlu: Şeyhü'l-islâmlara

Devletlü siyadetlü: Mekke emirlerine

Devletlü: vezirlere, müşirlere, şeyhü'l-islâmlara, Mekke emirine, Darüssaade ağasına, hanedan soyuna

deyn: Borç.

Deyrha: İslâm olmayan mabetler - Ermeni, rum kilisesi

dîde: Görülmüş.

dîden: Görmek.

Dimos: Suriye'de kullanılır öşür - Dimos Ayıntab

dirhem: Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi (3,2075 gr.)

dirlik: Geçim vasıtası olmak üzere devlet tarafından verilen maaş ve buna yarayan tımar, ulufe ve mevacip manasına kullanılır bir tabirdir.

dîvân-ı hümâyûn: Hükümdarın, daha sonraları sadrâzamın reisliği altında toplanarak devlet işlerine bakan meclisin ismi.

dizdâr: Kale muhafızı.

dizdâriye: Kale muhafızlığı.

dolama: yeniçerilerin giydiği elbise)i

donanma-yı hümâyûn: Padişahların çocuklarının doğumları, tahta çıkış günlerinde resmi binaların, evlerin, dükkanların ve meydanların donatılması.

du'â-gûyân (du'â-gû'nun çoğulu): Hiç bir resmi vazife ile mükellef olmadıkları halde yapacakları dua karşılığında bu unvanla hükümetin resmi bütçesinden maaş alanlar.

dûhte: 1. İğne ile dikilmiş. 2. Sağılmış.

dühün-hâne: Yağhane.

düyûn (deyn'in çoğulu): Borçlar.

eazz-Allah: Allah aziz etsin.

ebnâ-i sipâhiyân: Kapıkulu taifesinin süvari oğlanlarına verilen isimdir.

ebna-i sipahiyan: sipahi oğulları

ebniye (binâ'nın çoğulu): Binalar, yapılar.

ebniye-i hâssa: Saray ve devlet binaları.

ebvâb (bâb'ın çoğulu): Kapılar.

ecnâs (cins'in çoğulu): Cinsler, çeşitler.

edâ şüde lâzıme âmede: Ödenmesi gerekti.

edâ: Ödeme, yerine getirme.

eda-i akçe-i mevacib: mevacib akçesi vermek

edâma'l-lâhu iclâlehü: Allah onun yüceliğini devam ettirsin mealinde bir dua cümlesi.

ekinlu: Bennâk olanlardan bulundukları eyalete göre 1/4 veya 1/2 çiftlikten az bir toprağı ekib biçenlerden ziraat ettikleri arazinin iki dönümünden bir akçe almak üzere Ekinli Bennâk adıyla alınan vergi.

el-hâletü hâzihî: Henüz, şimdi, hâlâ, bugün, şimdiki zamanda.

el-kesr: noksanı

el-mukarrer: kararlaştırılmış

el-müberrer: yemini onaylanmış, hakkı verilmiş

el-müverrah: Tarihli, tarihi atılmış.

el-vâki': oldu

el-vâki': Oldu.(Tarihlerin başlarında zikredilir.)

elviye (livâ'nın çoğulu): Mülki idarede vilayet ile kaza arasında bir derece. Sancaklar. bayraklar.

Elviye (liva'nın çoğulu): Sancaklar

emîn: Çeşitli hizmetlerde kullanılmış olan memurlara verilen ünvan.

emîn-i cev: Saray ahırlarına mahsus ot ve arpa ile diğer ihtiyaçları temin vazifesiyle mükellef şahıs.

Emin-i mültezim: Devlet gelirini verilen yetki ile kendi hesabına toplayan

emrud: armud

emvâl (mâl'ın çoğulu): Mallar.

enderûn: Saray, mabeyn karşılığı olarak kullanılan bir tabir.

engüşt: Parmak

erbâb (rabb'ın çoğulu): 1. Sahipler. 2. (tekil olarak kullanılır) Ehil, becerikli.

erba'în: Rumi Kanunuevvel'in dokuzundan (miladi 22 Aralık) Kanunusani'nin on yedisine (miladi 30 ocak) kadarki 40 gün.

errekeşan: bıçkıcılar

erzen: darı

esbak: Geçmişten önceki, daha eski.

esedî: üzerinde arslan olan Felemenk sikkesi akçe

eshâm (sehm'in çoğulu): Üçüncü Sultan Mustafa zamanında çıkarılan borçlanma kuponları hakkında kullanılır bir tabirdir.

esmân (semen'in çoğulu): Bedeller, kıymetler.

esnâ: Sıra, vakit.

esnâf (sınıf'ın çoğulu): Çeşitler, sınıflar.

esteran: Katırlar

eş: Farsça 'onun' manasında iyelik ekidir. Eğer kelime elif veya he ile biterse iyelik ekinden önce elif getirilir. Diğer durumlarda sadece şin harfi gelir. Deyn; 'borç' anlamında iken, deyneş ise 'onun borcu', bahâ-eş (bedeli, onun bedeli) gibi.

eşhür (şehr'in çoğulu): Aylar. Aylık.

eşkinci: Sultan II. Mahmud zamanında yeniçeri ocağından ayrılmak suretiyle meydana getirilen askerlere verilen isim.

eşrefî altın: Yavuz Sultan Selim'in Mısır'da adına kestirdiği halis altın.

etbâ': Hizmetçiler, uşaklar.

evâhir: Hicri bir ayın son on günü (21-30) için kullanılan bir tabirdir.

evâil: Hicri bir ayın ilk on günü (1-10) için kullanılan bir tabirdir.

evâmir (emr'in çoğulu): İşler, faaliyetler.

evâsıt: Hicri bir ayın ortasındaki on gün (11-20) için kullanılan bir tabirdir.

evkâf (vakıf'ın çoğulu): Vakıflar.

evrâk (varak'ın çoğulu): Yazılı kağıtlar, yapraklar.

evrâk-ı sahîha: Damgalı kıymetli kağıtlar.

evvel: İlk, önce, birinci.

eyâlet: Bir valinin idaresi altında bulunan yer, vilayet.

eyyâm (yevm'in çoğulu): Günler

eyyâm (yevm'in çoğulu): Günler.

ez an sebeb ki: o sebebden ki

ez inkıtai'r-rağbe: rağbet cdenlerin ara vermesi

ez-ân sebeb: O sebepten.

ez-ân: Ondan.

ez-ân-sebeb: O sebepten.

ez-ziyade: fazlası

fâ'iz: Ödünç verilen paraya karşılık kâr.

fahlân: aygır at

fârisân (fâris'in çoğulu): Osmanlı saltanatının meydana gelişi esnasında eyaletlerle hudutlardaki muhafız askerler hakkında kullanılan bir tabir.

ferâgat kerde: El çekmiş.

fermân: Dîvân-ı Hümayun veya Paşakapısı'ndaki dîvânlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve tuğra bulunan padişah emirlerine verilen isim. Farsça emir, buyruk demektir.

fermân-ı âlî: Sadrazamın emri.

fermûde: emir, emrolunan şey

fermûde: Emrolunmuş, ferman, irade.

fevt: Elden çıkarma, kaçırma, kaybetme.

fî: 1. Baha, değer, birim fiyat 2. İçinde, de, da

fiğ: Baklagillerden otsu yem bitkisi.

fi'l-asl: Söz konusu toplam miktar.

fî'l-asl-ı îrâd: Bahsi geçen toplam miktar.

filika: Harp gemilerinde kürek ve veya yelkenle yürütülen güvertesiz ufak gemi.

firdevs: Cennet, bahçe.

fodla: Eskiden imaretlerde fakirlere, medreselerde talebelere ve vazifelilere, yeniçeri ocaklarında askerlere dağıtılan, kepekli undan yapılmış pide şeklinde yassı ekmek.

furuht: satmak

fürûht şüde: Satıldı.

fürûʻ-nihâde: İndirilmiş.

gaddareha: küçük iki yüzlü hançerler

gallât (galle'nin çoğulu): 1. Ev kirası gelirleri. 2. Zahireler.

ganem: koyun

garâr-ı seklem: Kıl veya yün ile dokunmuş büyük çuval.

gardiyanân (gardiyan'ın çoğulu): Hapishane muhafızları.

gâvsâle: Kösele.

gâye: Son.

gâyet: Son.

gayr-ez: .den başka, gayri.

gayrihi: Ondan başka.

gedik / gedük: Osmanlı döneminde belli bir husus için verilen imtiyaz. Gedikler önceleri, bilhassa esnafa kendi başlarına ticâret yapmaları ve sanatlarını icrâ etmeleri için verilen hak ve imtiyazlardı; daha sonra büyük dâirelerde, sarayda belli hizmetler veya gayrimenkuller üzerinde de verilmiştir.

gılmânân (gılmân'ın çoğulu): Köleler, esirler. Tüyü bitmemiş gençler.

girifte: Almış.

giyâh: Ot.

gufte: kıyılmış, döğülmüş

gulâm: Osmanlı Devleti'nde tımar sâhiplerinin savaşa berâber götürdükleri savaşçı.

gulâm-ı bâkî: Maliye müfettişi. Devlete ait gelirlerin toplanmasında önde gelen bir memur.

gurre: Arabi ayın ilk gün ve gecesi. Parlaklık.

guruş-ı esedî: Esedi kuruş.

guruş-ı esedî: Üzerinde aslan resmi bulunan Felemenk parasına verilen isim. Bunlara Türkçe olarak 'Arslani' de denilirdi.

guruş-ı kâmil: Kamil kuruş, tam kuruş ve tamam kuruş. İspanyol menşeli real (riyal)

gûşt: Et, lahm.

gümrük: Bir ülkeye ithalat yoluyla giren ya da herhangi kimsece getirilen yabancı mallarından alınan kanuni vergi, bu işle uğraşan devlet teşkilatı.

güvare: kovan

güzeşte: geçmiş

hâ: Farsça çoğul ki.

habbaz: ekmekci

habbâz: Ekmekçi.

habbazan: ekmekçiler

hâcegân (hâce'nin çoğulu): Devlet dairelerindeki yazı işlerinin başında ve Defterdarlık ve Nişancılık gibi vazifelerde bulunanlar hakkında kullanılan bir tabir.

haddadan: demirciler

hâher: Kız kardeş.

hâlâ: Şimdi, henüz.

hâlî: Boş.

hamr: Şarap.

Hamsîn: Kışın erba'în denilen 40 günden sonra gelen elli güne verilen isim.

hân: Okuyan, okuyucu.

hângah-hânegâh-hânigâh: Bir tarikatın merkezi durumundaki tekkesi, hânkâh.

harc: 1. Gider. 2. Vergi.

harc: Masraf

harcî paçal - herkesin alabileceği ekmek

haremeyn-i şerifeyn: Mekke ile Medine hakkında kullanılan bir tabir.

hâric ez-defter: Vilayet tahririnde yazılmayıp defter dışı kalma.

hâric: Dış, dışarı.

harîr: İpek.

hâshâ (hâs'ın çoğulu): Yüz bin akçeden fazla gelir temin eden tımarlar.

hâsıl: Herhangi bir işten ortaya çıkan şey.

hâsılât (hâsıl'ın çoğulu): Herhangi bir işten ortaya çıkan şeyler, gelirler.

hâsıl-ı örfiye: Şer'i olan gelirlerin haricindeki vergi gelirleri.

hâssa: Padişaha ve saraylara ait hizmetler hakkında kullanılan bir tabir.

hâssü'l-hâss hil'at: En değerli kumaştan yapılan hil'atler için kullanılan bir tabirdir. Bu türlü kaftanlar şeyhü'l-islam, sadrazam ve Mekke şerifi gibi en yüksek derecedeki devlet memurlarına giydirilirdi.

hatab: Odun.

hatt-ı hümâyûn: Bazı istisnai haller hariç, padişahın kendi hattı ile yazdığı emirler için kullanılan bir tabirdir.

havâlât (havâle'nin çoğulu): Gönderilenler, gönderilen şeyler.

havâle: Bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma. Ismarlama.

havâlihâ (havâli'nin çoğulu): Etraflar, civarlar

havâss-ı hümâyûn: Osmanlı devletinin fütuhat devirlerinde ele geçirilen araziden hazineye bırakılanlara verilen isim.

hazerât (hazret'in çoğulu): Kıymetli kimseler

hazine: Devlet malının, parasının saklandığı yer.

hazînedâr: Kıymetli eşya ve malın konulduğu yeri idare ve muhafazaya memur olan kimse.

hazine-i bîrûni: Devletin normal ve devamlı gelir ve giderine mahsus hazine. Dış hazine.

hazîne-mânde: Hazineye kalmış, tasarruf.

hazret: Hürmet ifade etmek için büyüklere verilen unvan.

hınta: Buğday.

hızâne: Hazine.

hızâne-i âmire: Devlet hazinesi.

hil'at: Padişah, sadrazam ve vezirlerin devlet erkanına giydirdikleri kaftan, üste giyilen bir elbise çeşidi.

hil'at-i hâssü'l-hâs: En kıymetli kumaştan yapılan hil'atlere verilen isim.

hilon: Demir cevheri

himl: Yük. Bir yük; yüzbin akçeyi ifade etmektedir.

hîn: An, sıra.

hisse: Pay, nasip.

hiyatan: Terziler

hiyatet: Terzilik

hiyme: Odun.

hod: Kendi.

hod-girifte (kürekçiler): Kendi isteğiyle kürekçi olanlar.

hod-i şân: Kendileri.

hubz: ekmek

huki: domuz avında kullanılan köpek

humbara: Yuvarlak ve içi boş olarak demir veya tunçtan yapılan, içine patlayıcı maddeler doldurulup havan topu veya elle düşmana atılan savaş âleti, kumbara

humbaracı: Humbara yapan ve atan er, kumbaracı.

hums: Beşte bir. hums: Beşte bir.

hurda mukâta'a: Ayrı cisnten olan ve yekünu az tutan bir kaç mukataanın birleşmesinden meydana gelen mukataa.

huşk: Kuru. Yâbis.

huzûr: Hazır bulunma.

hüccet: Şer'î mahkemeler tarafından verilen, fakat ilamdan farklı olarak, hüküm ihtiva etmeyen; sadece kadı huzurunda iki tarafın anlaşma ya vardıklarına dair kadı'nın tasdikini ihtiva eden bir belgedir.

hüccet-i zahriye: Kenarında sebebi yazılı bulunan hükmün tasdikli suretini ihtiva eden hüccet.

hüküm: Dîvân-ı Hümayun'dan çıkan kararlar hakkında kullanılır bir tabirdir.

hümâyûn: Padişaha ait, mübarek.

ırgadan: isçiler

ıskarlat-iskarlat: Parlak ve çok kırmızı renkli Venedik çuhası. Halk arasında iskerlet de denirdi. Beyaz ve yeşil renkleri var idiyse de asıl kırmızı olduğu için ıskarlat zamanla "parlak kırmızı" anlamına gelmiştir.

ibn: Oğul.

ibtidâ tezkiresi: Bir kimseye ilk defa mevacib (maaş) tahsis edilmesinde verilen tezkire.

ibtidâ: Başlama, başlangıç.

ibtidâ-i mevâcib: İlk maaş.

îcâb-ı hâl: Durum gereği.

icârât (îcâr'ın çoğulu): Kiralar, gelirler, ücretler.

icârât (ücret'in çoğulu): Ücretler, icarlar, kiralar

icâre: Vakfa veya devlete ait kira yerinde kullanılır tabir.

icâre-i mu'accele: Peşin olarak alınan kira bedeli. Her sene mahsulden bir hisse şeklinde alınan öşür bedeli.

icmâl: Tutulan hesapları toplu bir halde ve kısaltarak gösteren defter veya cetvel.

ifrâz: Tımarın kılıç itibar olunan kısmından fazla olan geliri. Tımarın altı bin akçesi kılıç, fazla parçasına da ifraz denilirdi. Bir bütünden bir parça ayırma.

ihbâriye: Haber verme kağıdı.

ihdâs: Ortaya çıkarma.

ihrâc: Ödeme, çıkarma.

ihrâcât (ihrâc'ın çoğulu): Ödemeler, masraflar, çıkarmalar, yurt dışına çıkarmalar.

ihsân: İyilik etme, lütuf.

ihtisâb: 1. Eskiden belediye memurunun işi ve dairesi. 2. Hesap sorma. 3. İhtisap dairesinin aldığı vergi.

ikâmet: Oturma, bulunma.

iktizâ: Gerektirme.

ilâ gâyet-i Şubat: Şubat ayı sonuna kadar

ilâ: ...ye, ...ye kadar, ...dek.

i'lâm: 1. Bir davanın mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmi vesika. 2. Bildirme

i'lâm: Kadıların şer'î mahkemeye intikal eden bir davanın kararının tasdikini temin maksadıyla şeyhülislamlığa; veya her hangi bir konuda bilgi vermek üzere üst makamlara yazdıkları resmi yazı.

ilbâs kerden: Giydirmek.

ilbâs: Giydirme (elbise).

ilm ü haber: Resmî vesika, hal kağıdı.

ilm üçu haber dâde fermûde: İlmuhaber verilmesi emredildi.

iltizâm: Devlete ait mallardan bazılarının tahsili işinin kefil göstermek ve bedeli belirli taksitlerle ödenmek üzere alınması.

imâmet: İmamlık.

imâret: Medrese talebeleriyle fakirlere yemek pişirilip yedirilen yer. Aşhane.

imdâd-i seferiye: Harp masrafina karşılık olmak üzere halktan alınan örfi vergiye verilen isim.

în kadar meblağ: Bu kadar para

în kadar sîm: Bu kadar sîm, gümüş.

în kadar ücret: Bu kadar bedel.

in kadar: bu kadar

în: Bu.

inâyetlü: Yardım ve ihsanı bol olan.

ince kravul: Küçük karakol

inhâ: Bir memurun bir üstündeki memura bir maddeyi içinde bulunduran yazdığı kağıt hakkında kullanılır bir tabir.

inkita'-i rağabat: isteklilerin vaz geçmesi

inşâ'ât: Yapı, yapı işleri.

inzimâm: Katılma, zam olunma.

îrâd kayd şüde bûd: Gelir olarak kaydedilmiş idi.

îrâd ve masraf kayd şüde bûde: Gelir-gider olarak kaydedilmiş idi.

îrâd: Gelir.

irâde-i aliyye: Sadrazamın emri yerinde kullanılır bir tabir.

irâde-i seniyye: Padişahın emrinin mabeyn baş katibi tarafından sadrazama bildirildiği belgedir.

irsâl: Gönderme.

irsâliye: Mukataa bedelleriyle hükümet merkezine gönderilen diğer paralar hakkında kullanılır bir tabir.

is'ar: Narh

isfidac: üstübec

iskele: Deniz vasıtalarının kıyıya yanaşmaları için yapılan ahşap, taş veya beton inşaat.

istefdiye: Bir üzüm çeşidi.

istihdâm: Kullanma, hizmete kabul etme.

istihdâm-şüdegân (istihdâm şüde'nin çoğulu): Kullanılmış olanlar, hizmete kabul edilmiş olanlar.

istikrâz: Faizle borç alma, borçlanma.

istirbâh: Faize yatırma, fazla faizle para verme.

istirdâd: Geri alma, geri isteme.

işan: onlar

i'tâ: Verme.

i'tibâr: Kararlaştırılan değer, Kıymet.

izdiyad: fazla, ziyade

jive: Cıva

jurnal: 1. Dairelerde memurların imzaladığı geliş, gidiş listesi. 2. Günlük hadiselerin yazıldığı defter, günlük.

K (kef): Siyakat metinlerinde bölük'ün kısa kodu. Ayrıca tahrir defterlerinde bennâk'ın kodu olarak da gelir.

kâ'ime: Bir şeyin yerine geçen, uzun bir kağıda üst makamdan alt makama yazılan buyruk.

kâ'im-i makâm: 1. Kaymakam. 2. Yarbay. 3. Padişahın seferde veya başka sebeple paytahta olmadığında ona vekalet eden kişi.

kabluca: Buğday arasında biten yulafa benzer hububat çeşidi.

kabz: Kavrama, alma.

kâdî: Kaza işlerine bakan memur. Halk arasında çıkan ihtilafları halleden memur.

kâdî-asker: Kazasker, ilmiye rütbelerinin sonuncusu ve mülkiyede bâlâlık, askerlikte müşir rütbesinin altında olan.

kadîm: Eski, eski zaman.

kadimisi: eski olarak

kâğıd-ı bîrûnî: Maliyenin maruzatına ait evrak işleriyle uğraşan daire.

Kâime: 1. Resmî yazı, buyruk, emirnâme (Büyükten küçüğe ve uzun kâğıtlar üzerine yazılırdı). 2. Kâğıt para, kayme (1830 yılında tedâvüle çıkarılan Osmanlı hazine bonolarına bu ad verilmiştir.)

kaime-i mezad: artırılmış ve piyasaya sürülmüş para

kal'a: Kale. Gerek bir memleketi korumak için etrafına ve gerek içine asker konulmak üzere çeşitli yerde sağlam bir şekilde yapılan etrafi kalın duvarlarla çevrili binalar.

kalcı: Baruthane-i amirede gündelik kırk akçe ile top ve daneleri döken

kalciyân (kalcı'nın çoğulu): Karışık durumdaki ma'den ve maddeleri çeşitli özelliklerinden faydalanarak birbirinden ayırma işini yapanlar.

kal'î: kalay

kalyon: Buharlı gemilerin îcâdından önce hem yelken hem kürekle yürütülen, iki veya üç ambarlı ahşap savaş gemisi. Birden çok güvertesi olup yelkenle yürütülen karaka, barça, karavela, burton gibi birçok gemiye de kalyon denmiştir.

kalyonhâ (kalyon'un çoğulu): Yelkenli, kürekli savaş gemileri.

kâmil/kâmile: 1. Tam, bütün. 2. Olgunlaşmış.

kantar: Ağır şeyleri tartmaya yarayan alet.

kânûn-ı evvel: Aralık ayı.

kapan: Yiyecek ve giyecek şeylerin toptan satıldığı yerler.

kapan-ı mûy: Kıl kapanı.

Kapudan: Kaptan.

kapudânân: Kaptanlar

kâr: İş, güç.

karakulak: Sadrazamın hizmetinde bulunan bir memur.

karar dade: Kararı verilmiş

karâr-dâde (çekilmek): Arttırmağa konulmuş olan şeye son talibi tarafından teklif olunan bedelin uygun görüldüğüne dair verilen karar hakkında kullanılır tabir.

karye: Köy.

karz: Borç.

kasabât (kasaba'nın çoğulu): Köyden büyük kazadan küçük idari birim.

kasr-ı yed: El çekme, vaz geçme.

kâtib: Yazan, güzel yazan.

kâtibân (kâtib'in çoğulu): Yazanlar, güzel yazı yazanlar.

kavsale: kösele

kayıkçiyan: Kayıkçılar

kazâ: Kaymakamlık, ilçe.

kazâ-hâ (kazâ'nın çoğulu): Kazalar, ilçeler.

kazâ-yı erba'a: Çatalca Silivri - Büyük ve Küçük Çekmece - Terkos

kebe: Kilim gibi yere serilen, hayvan örtüsü veya çoban keneği yapılan çok kalın keçe.

kefil-bi'l-mâl: Bir şeyin ödenmesine kefil olan.

kemrelik: Gübrelik.

kendüm: buğday

kenîzek: Küçük cariye.

kepenek: Kebe denen en kalın keçeden dövülerek yapılmış kolsuz çoban üstlüğü.

kerde: Yapmış.

kerden: Yapmak.

kereste-hâ: Keresteler.

kerîme: Kız evlat.

kes: Kimse.

keştîhâ (keştî'nin çoğulu): Gemiler.

ketebe (kâtib'in çoğulu): Yazanlar, güzel yazanlar.

kethüdâ: Büyük devlet adamlarıyla zenginlerin işlerini gören adam. Kâhya.

keyl: Kile, hububat ölçeği.

kıbtîyân (kıbtî'nin çoğulu): Çingeneler.

kılâʻ (kal'a'nın çoğulu): Kaleler.

kılade: köpek tasması

kıst: Taksit. Hisse.

kıste'l-yevm: 1. Bir günün hissesi yerinde kullanılır bir tabir. 2.ı Çalışılmayan günler için kesilen para.

kışlak: Kışın otundan ve suyundan istifade edilen arazi.

kıt'a: Parça, bölük, cüz.

kıta'ât (kıt'a'nın çoğulu): 1. Parçalar. 2. Askeri birlikler. 3. Memleketler.

kıvye-i cedîde: Yeni okka, kilo (1000 gr.)

kıyye: Okka, dört yüz dirhem.

kıyye-i a'şârî: Eski okka (1282 gr.)

kilâr-ı âmire: Başta padişah olmak üzere saray takımının yiyip içmesi için alınan şeylerin muhafaza edildiği yer.

kîlçe: 976 dirhem, 3130 gr. değerindeki bir ağırlık ölçüsü.

kirpâs: Ham pamuk veya keten bez astarlık.

kontuş: Eskiden üste giyilen bir kıyafet.

kumaşhâne: Kumaş evi. Kumaşın bulunduğu yer.

kurâ (karye'nin çoğulu): Köyler.

kurb: Yakınlık, yakın bulunma.

kurşun-ı tahta: Tahta kalıplar haline getirilmiş kurşun.

kusteriden: yapmak

kusûr: Bir hesabın üstü , artanı.

kuş-hâne: Helvahanenin küçüğü. Başlıca kuş etlerini pişirmeye mahsus yayvan küçük tencere.

kuyûd (kayd'ın çoğulu): 1. Deftere geçirmeler. 2. Bağlar.

kuyûdât: Kayıtlar. Resmi muameleler ve haberleşmeler defteri.

kuzât (kadı'nın çoğulu): Kadı'lar, Şeriat hakimleri.

küvvâre: Arı kovanı

lâhık: Gelen, ulaşan.

lala: Uşak. Padişahların sadrazamlara hitap ederken kullandıkları unvan.

Lârende: Karaman

lata: Dar ve yassı uzunca kereste.

lâzım âmede: Gerekti.

lâzım/lâzıme: Gerekli şey, ihtiyaç.

levâzım (lâzıme'nin çoğulu): 1. Askerin yiyecek, giyecek, yakacak ve harp eşyası, 2. Lazım olan şeyler.

levâzımât (lâzıme'nin çoğulu): 1. Lazım olan şeyler. 2. Askerin yiyecek, giyecek, yakacak ve harp eşyası.

levendât (levend'in çoğulu): Osmanlı bahriye teşkîlâtında donanmada ve kıyılarda hizmet gören askerî sınıf.

levendât-ı piyâdegân: Piyade leventler.

lezez: Yeniçeri mevacibinin (üç aylık) dördüncü üç aylığına işaret olarak kısaltılmış bir tabirdir. Şevval, Zilkade ve Zilhicce ın ilk harflerinden meydana gelmiştir.

livâ: 1. Mutasarrıf idaresinde bulunan memleket parçası. 2. Bayrak. 3. İki alaydan meydana gelen askeri teşkilat. 3. Sancak

lukna: 7 kilelik bir ölçü, bazı yerlerde ender 8 kile

ma'a: İle, beraber.

ma'âş: Aylık.

madeyan: kısraklar

mağfûrun-leh: Allah tarafından affedilmiş.

mâh: Ay.

mahall: Yer.

mahallî: Yerel, yerle alakalı.

mâhiye: Aylık.

mahlûl: Sahipsiz maaş veya memurluk, mirasçısı bulunmayıp hükümete kalan miras. Boşta kalmış.

mahmiye: himaye altında

mahsûb: Hesabedilmiş, hesaba dahil edilmiş.

mahsûbât (mahsûb'un çoğulu): Hesap edilenler.

mahsûl: Meydana gelen, ortaya çıkan.

mahzen-i sürb: kurşunlu mahzen

ma'iyyet: Bir büyük memurun emri altında bulunma.

makbûz: Alınmış, alındı kağıdı.

makbûzât (makbûz'un çoğulu): Alınmış olanlar, alındı kağıtları.

makiyan: tavuklar

maktû /maktû'a: Pahası biçilmiş, pazarlıksız.

maktû‘ât (maktû'un çoğulu): Pahası biçilmiş olanlar, pazarlıksız olan şeyler.

maktu'ü'l kadem: artık vergi alınmayan

mâl-i gâ'ib: Mirasçısı bilinmeyen tereke.

mâlikâne: Yararlılıkları görülen kumandan, memur ve sair emeği geçenlere mülk gibi tasarruf etmek üzere verilen arazi ve çiftlik.

mâliye: Devlet gelir ve giderleriyle uğraşan daire.

mandegan: emekliye ayrılanlar

marhasiye: Gayr-ı müslim din adamlarından alınan vergi.

ma’rifet: Ustalık, vasıta.

martolosân (martolos'un çoğulu): Osmanlı Devleti'nde XV.-XIX. yüzyılları arasında çoğunlukla Hıristiyan halktan oluşturulan ve Rumeli'de ordunun geri hizmetlerinde güvenliği sağlama vs. işlerde kullanılan askeri teşkilat.

masar: Yeniçeri mevacibinin (üç aylık) ilk üç aylığına işaret olarak kısaltılmış bir tabirdir. Muharrem, Safer ve Rebiülevvel ın ilk harflerinden meydana gelmiştir.

masârif (masraf'ın çoğulu): Masraflar, harcamalar.

masârifât (masârif'in çoğulu): Harcanan paralar, giderler.

matbah-ı âmire: Saray mutfağı. Matbah-ı Hümâyûn da denirdi.

ma'zurü'l-kalem: kalemden çıkarılmış

me’mûrîn (me'mûr'un çoğulu): Emir almış olanlar, vazifeliler, devlet hizmetinde bulunanlar.

mebâliğ (meblağ'ın çoğulu): Paralar.

medâr: Etrafında dönülen nokta.

medîne: Şehir.

medre: Meyhanecilerin, depolardaki büyük fıçılardan şarap taşımak için kullandıkları altışar okkalık kaplar.

medrese: Üniversite, Darülfunun yerinde kullanılır bir tabirdir.

mehâyif (hayf'ın çoğulu): Haksızlıklar, zulümler.

mekteb: Yazı yazacak yer. Okul.

memât: Ölüm.

memhur temessük: mühürlü temessük

memhûr: Mühürlenmiş, mühürlü.

me'mûr: Emir almış olan, vazifeli, devlet hizmetinde bulunan.

menût: Bağlı.

menzil: Kervan ve posta tatarlarının inip at değiştirdikleri, yahut geceyi geçirmek üzere konakladıkları bina ve han.

merammat: onarım

merdân (merd'in çoğulu): Adamlar.

meremmât kerden: Tamir etmek.

merhûm/merhûme: Vefat etmiş erkek, kadın.

merkûm/merkûme: Adı geçen.

mersûl/mersûle: Gönderilmiş makbuz veya resmi evrak.

mersûmân (mersûm'un çoğulu): Müslüman olmayan kimseler için 'merkûm' 'adı geçenler' manasına kullanılan bir söz.

mescid: Küçük cami. Secde edilecek yer.

mesfûrân (sefr 'yazmaktan' 'mesfûr'un çoğulu): Yazılmış, adı geçmiş. 2. Bu kelime hakaret görmesi icabeden aşağılık kimseler, daha çok düşmanlar hakkında kullanılırdı.

meşrûh/meşrûha: Açıklanmış.

meşrût: Şartlı.

mevâcib: Askerlere senede dört defa ve üç ayda bir muharrem, rebiülahir, receb ve şevval da verilen ücret, ulufe demektir.

mevâcibât (mevâcib'in çoğulu): Ulufeler, aylıklar.

mevcûd: Var olan, bulunan.

mevkûf: Vakfedilmiş, tutuklu.

mevkûfât kalemi: Örfi vergilerle avarız ve bedel-i nüzül vergilerine bakan, bir gider için tahsis edilip harcanmadan kalan parayı (mevkuf akçe) hazineye geçirip masraflarını temin eden kalem.

mevkûfât: Para bedelleri, mahlul tımarlar hasılatı, vakıf yerlerden hazineye ait gelir fazlaları.

mevlûd: Yanlış olarak 'mevlid'. Doğma, dünyaya gelme.

meyhâne: Şarap, içki içilen ve satılan yer. Meykede.

mezbûr/mezbure : Adı geçen.

mezbûrân (mezbûr'un çoğulu): İsmi geçenler, yukarıda bahsi geçenler.

mezbûrîn (mezbûr'un çoğulu): Adı geçenler.

mezkûr: Bahsi geçen.

mezkûrîn (mezkûr'un çoğulu): Bahsi geçenler.

mezra'a: Tarla, ekilecek yer.

mihmân-dâr: Misafir ağırlayan kimse.

min: -den, dan.

minhâ: Masraflar

minhe'l-masârifât: Masraflarından.

minhü: ondan - adı geçen sene (sene-i minhü). Ondan, aynısından.

min-külli'l-vücûh: Her yönden.

min-zâlike: Bundan harcanan.

mîrâhûr: Sarayda at işlerine bakan memurun ismi.

mirahuri: mirahura mensub

mîrâlây: Alaybeyi.

mîrâlâyân (mîrâlây'ın çoğulu): Alaybeyleri.

mîr-i mîrân: Beylerbeyi.

mîrî: Hükümet malı.

mîrlivâ: Sancakbeyi.

mîzân: Gelir ve giderlerin toplu bir halde gösterilmesi yerinde kullanılır bir tabirdir. Bütçe.

mizan-ı harir: ipek tartı resmi

monapolya: İçki üretimiyle ilgili vergi cinsi.

mu‘accele: Devlete ait iltizam ve mukataalardan ve taksitle satılan emlaktan peşin olarak alınan para.

mudra: şıra, şarab ve emsali içki ölçüsü

mugâyir: Aykırı, zıt.

muhâfaza: Koruma, kayırma.

muharrem: Arabi birincisi. Metinlerin tarih kısmında M. (mim) harfiyle kodlandığı görülebilir.

muharrer: Yazılı.

muhâsebât (muhâsebe'nin çoğulu): Hesap işleri, hesap daireleri.

muhâsebe: Bir daire veya ticarethanenin hesap işleriyle uğraşan kısmı. Saymanlık.

muhâsebe-i evvel: Başmuhasebe.

muhassıl: Devlet'e ait vergi ve resimleri tahsil ile mükellef olan memur.

muhtelif/muhtelife: Çeşitli.

mukâbele defteri: Maliyede gelir ve gider hesaplarının karşılaştırıldığı defter.

mukâbele: Karşılık.

mukarrer: Bütçelenmiş, kararlaştırılmış.

mukarrer-nâme/mukarrer fermânı: Tayinleri bir senelik olarak yapılan memurların daha sonrasında yerlerinde bırakıldıklarına dair gönderilen ferman.

mukâta'a: Devlete ait bir gelirin bir bedel karşılığında kiralanması yani geçici olarak sahiplenilmesi. Devlet adamlarına verilir veya emanet usulüyle idare edilirdi. Kesişmek.

mukâta‘ât (mukâta'a'nın çoğulu): Devlete ait bir gelirin bir bedel karşılığında kiraya verilip geçici olarak sahiplenilen yerler.

mukayyed: Yazılmış, kayıtlı.

mukayyid: Kaydeden, yazan.

mûmâ-ileyh/mûmâ-ileyhâ: Adı geçen erkek/Adı geçen kadın.

mûmâ-ileyhim: Adı geçenler.

mûsikî: Müzik.

mutâbık: Uygun, münasip.

mu'tâd: Alışılmış, adet edilmiş.

mübâşeret: Bir işe başlama, girişme.

mübâşir: 1. Geçici bir vazife olarak merkezden bazı emirleri götüren ve icra salahiyeti olan kimse. 2. Bir işe başlayan.

mübâya'a: Satın alma.

mübâya'ât (mübâya'a'nın çoğulu): Satın almalar.

müberrer: haklı görülmüş

mücerred: çift vergisi ödeyenin evindeki oğulları

müd: Çoğunlukla hububat ve bakliyat gibi kuru besinlerin ölçümünde kullanılan bir ölçek.

müdd: iki avuç dolusu karşılığı buğday ölçüsü Osmanlı toprağında 20 kile

müddân: müdler

müdden: mud ölçeğine göre

müderris: Profesör. Ders veren.

müdîr: İdare eden. Müdür.

müfredât (müfred'in çoğulu): Toptan bilinen şeylerin ayrıntıları. Basit şeyler.

mühellilân (mühellil'in çoğulu): 'La ilâhe illallah' diyenler.

mühimmât (mühimme'nin çoğulu): Harp malzemesi, lüzumlu şeyler.

mükerrem: Aziz, saygıdeğer.

mülâzımân (mülâzım'ın çoğulu): Stajyerler yerinde kullanılır bir tabir. Tanzimattan evvel bunun ve yerine 'şakirdler' kelimesi kullanılıyordu.

mülâzim: Stajyer yerinde kullanılır bir tabir. Tanzimattan evvel bunun yerine 'şakird' kelimesi kullanılıyordu.

mülgâ: İlga olunmuş. Lağvedilmiş, kaldırılmış.

mülhakât (mülhak'ın çoğulu): 1. Bir merkeze bağlı olan yerler. 2. Katmalar.

mülk-nâme: Devlet arazisi gelirinin birine verilmesi veya şartlara uygun olarak rakabenin temlikini bildiren vesika.

mültezim: İltizam işini yapan.

mültezimîn (mültezim'in çoğulu): Devlete ait bir geliri götürü olarak üstüne alıp toplayanlar.

münadi: sesle ilân eden

münâsafe-münâsafa: Yarı yarıya bölüşme.

münâvebe: Nöbetleşe, sırasıyla.

mürâbaha: Malı kâr ile satma. Tefecilik.

müretteb: Vilayet, sancak ve kazalara gelirlerinden üst derecedeki merkezlerine gönderilmek üzere tertip edilen para.

mürettebât (müretteb'in çoğulu): 1. Vilayet, sancak ve kazalara gelirlerinden üst derecedeki merkezlerine gönderilmek üzere tertip edilen paralar. 2. Gemi adamları.

mürtezika: Vakfın gelirinden maaş ve tayin alanlar hakkında kullanılır bir tabirdir.

mürûr tezkiresi: Osmanlı devletinde ülke içinde seyahat etmek ve İstanbul'a gitmek için alınan izin ve geçiş belgesi, bir nevi iç pasaport.

mürûr: Geçme.

müstahfızân (müstahfız'ın çoğulu): Yeniçeriliğin kaldırılmasından evvel kale, hisar ve memleketin muhafazasında bulunanlar, kaldırıldıktan sonra da rediflikten sonraki askerlik hizmetiyle mükellef olanlar.

müşâherât (müşâhere'nin çoğulu): Aylıkla tutma ve aylıkla kiralamalar.

müşâhere-hârân (müşâhere-hâr'ın çoğulu): Aylıklılar. Müşaherehoran ifadesi galattır.

müşârün-ileyh: Kendisine işaret olunan, adı geçen (erkek).

müşârün-ileyhâ: Kendisine işaret olunan, adı geçen (kadın).

müşerref: Şereflendirilmiş, şerefli.

müşir: Askerlik rütbelerinin en yükseğine verilen isimdir.

müşîrî: Müşirlik.

müteferrika: Hükümdarla vezirlerin ve diğer hizmet sahiplerinin maiyetinde hademe türünden olan hizmet erbabı.

mütekâ'idîn (mütekâʻid'in çoğulu): Emekliler.

mütenevvi'/mütenevvi'a: Türlü, çeşitli.

müteveffâ: Ölen. (erkek için)

müteveffiye: Ölen. (kadın için)

mütevellî: Bir vakfin idaresi kendisine verilen kimse.

mütevelli-i vakf: Vakıf mütevellisi,

müvarrah: Tarihli, tarihi atılmış.

müyesser neşüde: kolay gelmiş olmadı

müyesser ne-şüde: Nasip olmadı.

müzâyaka: Sıkıntı, darlık.

nafaka: Yiyecek parası, geçimlik.

nâfiʻ/nâfi'a: Menfaatli, faydalı.

nâhiye: İdari taksimat derecelerinin en küçüğü. Bucak.

nahur: büyük baş hayvanların bulunduğu sürü

nâib: Şer'î mahkemelerin hakimlerine verilen isim. Kadı yerine kullanılırdı.

nakd: Para.

nakdiye: nakid akçe

nakdiye: Nakit akçe.

nâm: İsim, vekillik.

nâme-i hümâyûn: Padişah tarafından Müslüman veya Hristiyan yabancı devletlerin hükümdarlarına ve devlete bağlı Kırım hanları, Mekke şerifleri, Dağıstan ve Gürcistan hakimleri, Erdel kralları, Eflak-Boğdan voyvodaları gibi imtiyazlı yerlerin idarecilerine; Fas hakimleri ve Özbek hanlarına gönderilen mektuplara denir.

navl: 1. Gemilerde taşınan eşya ve yolcu için ödenen nakliye ücreti. 2. Gemi kirası.

navlun: 1. Taşımak için gemiye yüklenen eşyanın tümü, yük. 2. Geminin yük taşıma ücreti.

nâzır: Bir idare veya dairenin iş ve muamelelerine bakan en büyük memur. Vekil.

nâzır-ı Tophâne-i Âmire: Tophane Nazırı.

nebeviye: Peygamberle alakalı.

nebî: Peygamber.

neccârân (neccâr'ın çoğulu): Marangozlar.

nefer: İnsan sayısı bildiren şeyler için kullanılır. Asker. Tek kişi.

neferât (nefer'in çoğulu): Kişiler, rütbesiz askerler, insan sayısı bildiren sözler için kullanılır.

neferât-ı yerlüyân: Yerlilerden kale muhafazasında istihdam olunan askerler hakkında kullanılan bir tabirdir.

nefs: Kendi, ruh.

nemedha: kebe, örtü

nemek: tuz

Ne-şüde: Olmadı, mümkün olmadı.

nev sahten-i lengeriha: yeni gemi çapaları yapma

nevvera'l-lâhü kabrehu: Allah kabrini nurlandırsın.

nezâret: 1. Nazırlık, vekillik. 2. Bakma, bakış.

nezd: Yakın.

nısf: Yarı, yarım.

nihâde: Konmuş, konulmuş.

nişân-ı hümâyûn: Osmanlı padişahlarının imza alameti olan 'tuğra' yerinde kullanılır bir tabir.

niyâbet: Vekillik, kadılık.

nizâm: Düzen, usul.

nukilet: Nakl edildi. Bir çok siyakat metni çaprazlamasına keserek medli yani uzatılarak yazıldığı görülür.

nukre: Külçe halinde gümüş.

nukûd (nakid'in çoğulu): Paralar.

nüvişte fermude: yazılması emredildi

nüvişte: Yazılı, yazılmış.

nüzül bedeli: Nüzül mükellefiyeti, Osmanlı ordusu sefere çıkarken konakladığı menzillerde çoğunlukla un ve arpa şeklinde belirli bir miktar zahirenin sağlanıp hazır hale getirilmesidir.

nüzül emini: Seferler esnasında ordunun İstanbul'dan hareketinden düşman hududunu aşıncaya kadar olan müddet içinde halktan para ile satın alınan zahirenin toplanmasına ve çeşitli menzillerde hazır bulundurulmasına nezaret eden memur.

obüs: Uzun namlulu toplarla havan arasında, orta büyüklükte namlulu bir cins top ve bunun mermisi.

ocak: 1. Yeniçeri teşkilatı hakkında kullanılır bir tabirdir. 2. Bektaşi tabirlerinden.

ocaklık: Kale muhafızları veya şehir yerli neferlerinin ulufelerine veyahut Tersane masraflarına karşılık olarak tahsis edilen öşür veya örfi gelir.

onbaşıyân (onbaşı'nın çoğulu): Askerlikte erbaş rütbesinin ilk basamağında olanlara verilen isim.

örfî/örfiye: Eskiden kalma makbul şeyle alakalı, âdetle alakalı.

öşr-i bâğât: Bağlardan alınan vergi.

öşr-i kovan: Bal kovanı vergisi.

öşür: Hasat vaktinde arazi mahsulünden alınan 1/10 mal. Hububattan alınan vergi. Onda bir.

palanka: Etrafı hendekle çevrilmiş ağaç ve topraktan yapılan istihkama verilen isim.

pandur: kır sekbanı, kır bekçisi, bekçi

para: Kuruşun kırkta biri manasına bir tabir. Eski sikkelerden birisinin de ismiydi.

pârû-keşân: Kürek çekenler.

pasa: fırın küreği, uzun tahta

pasbanan: bekçiler

paşa: General.

paye: şeyhü'l-islâmlara, kadılara, seraskerlere verilir

payze: şahin

peksimad: Peksimet. Katı ekmek. Seferde dayanıp hafif olması için hususi olarak çok pişirilen ekmek. Galeta.

penbe: Pamuk.

pencik: Osmanlı Devleti'nde akınlarda ve savaşlarda ele geçen esirlerden devlete ayrılan beşte biri. Bu esirlerin sahiplerinde kalan beşte dördünden alınan vergi.

pes ez-ân: Ondan sonra.

peykân: Yaya posta sınıfı.

pezide: Pişirilmiş

pih: Don yağı (revgan-ı pih)

pinte: Yarım litre.

pîş-ez-în: Bundan önce.

pîş-gâh: Ön, huzur.

post: Mecazi olarak makam, şeyhlik makamı yerlerinde kullanılır.

puşiş: örtü

pûşîden: Örtmek, kaplamak.

ra'iyet: teba'a

rakabe: Bir malın sahipliği.

ramazan: Arabi dokuzuncusu. Metinlerin tarih kısmında N. (nun) harfi ile ve noktasız olarak kodlandığı görülebilir.

re'âyâ (ra'iyyet'in çoğulu): Hükümete itaat eden ve vergi veren halk veya insanlar.

re'âyâ ve berâyâ: Bütün halk.

rebî'ü'l-âhir: Arabi dördüncüsü. Metinlerin tarih kısmında R harfi kodlandığı görülebilir.

rebî'ü'l-evvel: Arabi üçüncüsü. Metinlerin tarih kısmında RA (Ra, elif) harfleri ile kodlandığı görülebilir.

receb: Arabi yedincisi. Metinlerin tarih kısmında B harfiyle ve noktasız kodlandığı görülebilir.

recec: Yeniçeri mevacibinin (üç aylık) ikinci üç aylığına işaret olarak kısaltılmış bir tabirdir. Rebiülahir, Cemaziyelevvel ve Cemaziyelahirin ilk harflerinden meydana gelmiştir.

redîf hazînesi: Nizamiye hizmetinden sonraki askerlik devresi masraflarının karşılandığı hazine.

redîf: Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, askerlik görevini yerine getirdikten sonra yedeğe ayrılan er.

ref': Kaldırma, hükümsüz bırakma.

reft: 1. Gitme, gidiş. 2. Yeniçeri ocağında ve daha sonra askerlik dâirelerinde tutulan künye defterlerine yazılan "gitti, ayrıldı" anlamında kelime.

reisü'l-küttab: Osmanlı Devletinde Hariciye Nazırlığı'nın kurulmasından önceki dönemde dışişlerinden sorumlu devlet görevlisiydi.

resenha: İpler

resîd: Kelime manası erişti, geldi demek olan bu tabir; idari ve mali terim olarak bir hükmün düştüğü veya muamelenin tamam olduğu, defterde yazılı bir paranın tahsil edilip hesabın kapatıldığı manasına kullanılırdı. Sona erdi, yerine vardı manası.da vardır.

resm: Vergi.

resm-i ağnâm: Koyun ve keçiden alınan vergi.

resm-i arûsiye: Evlenen kadınların erkeklerinden alınan vergi.

resm-i çift: İki öküzle işlenebilecek yerden alınan arazi vergisi. Tahrir defterlerinde cim kısa kodu ile de yazılır.

resm-i dellâliye: Tellallık vergisi.

resm-i deştbânî (cerâ im-i hayvânât): Hayvanı başka birinin toprağına zarar verdiğinde sahibinden alınan cezai para.

resm-i dönüm: Yerleşik veya konar göçer reayanın çiftlik statüsünün dışındaki topraklar için ödediği vergi.

resm-i erz: Pirinç vergisi.

resm-i kapan: Kapan vergisi.

resm-i keyl: Kile vergisi. Hububat ölçeği vergisi.

Resm-i Mücerred: Osmanlı Devleti'nde Müslüman bekar erkeklerden alınan bir vergi çeşidi. Mücerred bir şahıs tahrir defterlerinde mim harfi ile kodlandığı görülür.

resm-i ra'iyyet: Resm-i çift, çift resmi. Araziden alınan bir vergi çeşidi.

resm-i zemîn: Ekilen araziden alınan vergi.

reşen: Yeniçeri mevacibinin üçüncü üç aylığına işaret olarak kısaltılmış bir tabirdir. Receb, Şaban ve Ramazanın ilk harflerinden meydana gelmiştir.

revgan: Farsça yağ.

re'y: Görüş, düşünce.

rihtegân: Osmanlılar'da top döken sanatkârlar; rihteciyan:

rihtegân-ı top: Top dökücüler

rişte: 1. İplik. 2. İlgi, bağ

rub': Dörtte bir, çeyrek.

Ruha: Urfa

rusûm (resm'in çoğulu): Vergiler.

rusûmât (rusûm'un çoğulu): Vergiler, resimler.

rusumat-i mu'tade: Alışılagelen vergiler

rûz-ı hızır: 1, Vade ve taksitlerin başlangıcı sayılırdı. Mali muamelelerde Nisan ayının 23'ü (Miladi Mayıs'ın 6'sı) gibi vade ve taksitlerin başlangıcı. 2. Hıdırellez günü yerinde kullanılır bir tabir.

rûz-ı Kasım: Mali Teşrin-i evvel'in 26'sı (Miladi Kasım ayının 9'u) gibi vade ve taksitlerin başlangıcı.

rûznâmçe: Günlük gelir ve giderlerin yahut hadiselerin kaydına mahsus defter.

rü'esâ (re'îs'in çoğulu): Yelken gemilerinin birinci kaptanları. Reisler, ileri gelenler.

rüsûm (resm'in çoğulu): Vergiler.

rü'ûs (re's'in çoğulu): Vezir, beylerbeyi, tımar ve zeamet sahipleri hariç bütün devlet hizmetleriyle Hazine ve Evkaf'tan maaş alan her türlü devlet memurlarının inha kağıdı yerinde kullanılır tabir.

rü'ûs-ı hümâyûn: Vezir, beylerbeyi ve tımar sahipleri hariç olmak üzere vakıflarda vazife sahiplerinin ve gümrüklerden verilen vazifeler.

rü'yet: Görme, bakma.

sâ'ir/sâ'ire: Diğer.

sa'âdetlü: Mutluluk sahibi.

sâbık: Eski, geçmiş.

sâbıkâ: Geçmişte.

sabî: Çocuk.

sa'd-âbâd: İstanbul Kağıthane deresi kıyısında bulunan bir mesirenin adı olup Lale Devri'nde büyük bir ün kazanmıştır.

sâde yağ: Tereyağı.

sâdır: Çıkan.

sadr: 1. Sadrazam sözünün kısaltılmışı. 2. Göğüs, yürek.

safer: Arabi ikincisi. Metinlerin tarih kısmında S. (Sad) harfiyle kodlandığı görülebilir.

sağ akçe: Değerinden fazla itibari değer taşıyan "çürük akçe" veya ayarı düşük züyuf akçeye karşılık maddi ve itibari değeri tam olan akçe. Bozuk olmayan tam akçe

sağ para: Gümüş dinar.

sahh: Fermanlarla beratların ve bazı evrak ve resmi kayıtların doğruluğunu temin için tasdik alameti yerinde kullanılır bir tabirdir.

sâhib-i ayâr: Darphanede teknik işlerle sikkelerin ayar ve ağırlıklarının devletin koyduğu standartlara uygunluğundan mes'ul kimse.

sakâ: Yeniçeri ocağının su ihtiyacını temin edenler hakkında kullanılır bir tabirdir.

sâkin/sâkine: 1. Oturan. 2. Hareketsiz olan.

sal be sal: yıldan yıla

sâlâriye: Emir, vezir ve diğer makam sahipleri için toprak mahsullerinden alınan hisse.

sâl-hâne: Hayvan kesilip yüzülen yer.

sâlis: Üçüncü.

sâliyâne: Tanzimattan evvel Kırım hanlarıyla han ailelerine ve bir kısım memurlarla hizmetlilere senelik olarak verilen ücret.

sâmî: Sadrazamla alakalı olan ve o makamdan çıkan işler için kullanılırdı, yüksek, yüce.

sancakdâr: Sancak taşıyan, alemdâr.

sandalhâ (sandal'ın çoğulu): Limanlarda yolcu taşıyan çift kürekli kayıklar.

sânî: İkinci.

saracin: saraclar

sarây-ı cedîd-i âmire: Topkapı Sarayı.

sarf: Harcama, gider.

sarrâf: 1. Sarraf. 2. Değer veren, anlayan.

sasonha: köpekler

sazendegân: saz çalanlar

sebeb-i tahrîr (hükmü): Ferman ve beratlar gibi padişahın tuğrasını taşıyarak maliyede hazırlanmış olup temessük (senet) yerine geçmek üzere verilmiş hükümdür.

sefâin/sefâyin (sefîne'nin çoğulu): Gemiler.

segân: köpekler

sehm: Hisse, pay.

sehv: Yanlışlık.

sekbân: Yeniçeri ocağının üç kısmından bir bölümüne verilen isim. Köpek muhafızı.

selâse/selâs: Üç.

selh: Her Arabî ayın son günü.

semen: Değer, bedel.

semmûr kürk: Samurun derisinden yapılan kürk.

senedât (sened'in çoğulu): Senetler.

sene-i kâmile: Senenin tamamı.

senevî: Senelik, yıllık.

sengha: taşlar

seniyye: Yüce.

ser: Baş.

ser-â-ser: 1. Altın ve gümüş telle dokunmuş bir çeşit kıymetli kumaş. 2. Baştan başa

ser-asker: Ordu kumandanı.

ser-bevvâbin-i Dergâh-ı Âlî: Dergâh-ı Âlî kapıcıları başı.

ser-buzciyân: Buz satanların başına verilen isim.

ser-cebeciyân (ser-cebeci'nin çoğulu): Eski Osmanlı ordusunun kapıkulu denilen hassa askerinin Piyâde kısmından olan cebecilerin amiri.

serdengeçtiyân (serdengeçti'nin çoğulu): Akıncılardan düşman ordusu içine dalmak veya kuşatma altına alınan bir kaleye girmek için fedai yazılanlar.

sergi: Hazineden ödenecek paranın miktarını gösterir, hak sahibine verilen vesika.

serhaddât (serhad'in çoğulu): Hudutlar.

ser-hâzin: Hazinecibaşı.

ser-hâzin-i bîrûnî: Birün (Hazinesi) hazineci başı.

serm: Araba imalât yeri

serverân (server'in çoğulu): Reisler, başkanlar.

sevb: Elbise. Kat.

sıbyân (sabî'nin çoğulu): Çocuklar.

sikke-i hasene: Nakit para.

silâhdâr: Sarayın ileri gelen erkanından birinin ünvanı.

silâhdârân (silâhdâr'ın çoğulu): Sarayın ileri gelen erkanından birilerinin ünvanı.

sîm-keş-hâne: Gümüş ve altın telleri çeken sırmacı ve kılaptancı esnafın bulunduğu yer.

sinîn (sene'nin çoğulu): Seneler, yıllar.

sipâh: Asker.

sipâhiyân (sipâhî'nin çoğulu): Osmanlı askerlik teşkilatında tımar namıyla öşür ve vergilerini aldıkları araziye karşılık harp zamanlarında kendi hayvanları ve kanunen götürmeye mecbur oldukları cebelüleri ile birlikte sefere katılan süvari askerleri.

sîr: Sarmısak. Tok.

sitâde: Alınmış, alım.

sitaden: Almak

sitte: Altı.

siyâkat: Eskiden resmi ve bilhassa mali işlerde kullanılan Osmanlıca yazılardan birisi.

skarlat: Değerli Floransa ithal yün kumaşı.

suhte: softa

sultân: Padişah. Hükümdar ailesinden olan kadınlardan her biri.

sûret: Hazineden ödenecek paranın miktarını gösteren, istihkak sahibine verilen kağıt.

sûr-ı hümâyûn: Padişahların erkek çocuklarının sünnetleri, kızlarının da evlendirilmeleri münasebetiyle yapılan düğünler.

surre: 1. Osmanlı Hükümeti tarafından her sene hac mevsiminde Mekke ve Medine ahalisine gönderilen para, 2. Para kesesi.

süfün (sefîne'nin çoğulu): Gemiler.

sülu': ayırma

sülüsân: Üçte iki.

sümün: Sekizde bir.

Sürsat: Osmanlı Devleti’nde Tanzîmat’tan önce, savaş zamanlarında ordu için râyiç bedelinin bir kısmı ödenmek ve kalanına senet verilmek sûretiyle halktan sağlanan hayvanlarla buğday, arpa, erzak vb. Bu isimle para da alınmıştır.

Sürsat bedeliyesi: Sürsat adıyla alınan şeylerin bedeli.

süvârî: Atlı asker, kaptan.

Şa‘bân: Arabi sekizincisidir. Metinlerin tarih kısmında Ş. (şın) harfiyle ve noktasız kodlandığı görülebilir.

şâbb-ı emred: Henüz sakalı, bıyığı çıkmamış erkek.

şa'îr: Arpa.

şap: Alüminyum ve potasyum sülfatından meydana gelen renksiz cisim.

şaphâne: Şap çıkarılan yer, şap ocağı.

şark: Doğu

şehîr: Namlı, ünlü.

şehreyn: İki ay.

şehr-yârî: 1. Padişahla alakalı. 2. Hükümdarlık.

şehzâde: Osmanlı hükümdar sülalesinin erkek evlatları hakkında kullanılan tabir.

şem'-hâne: Mumhane, mum evi.

şerh: Açık anlatma, ayırma.

şer'î: Şeriata uygun.

şerîf: Şerefli, mübarek.

şevvâl: Arabi onuncusu. Metinlerin tarih kısmında L. (lam) harfiyle kodlandığı görülebilir.

şinik: Ağırlığı kullanıldığı yere göre değişen bir hububat ölçeği.

şuhûr (şehr'in çoğulu): Aylar.

şukka: Merkezle taşra veya taşradaki iki yer arasındaki yazışmalar için kullanılan bir belge türüdür.

şüd: Gitti, geçti, oldu. Şüde, şod diye de okunur.

şüde bude: olmuş idi

şüde fermûde: Olması emredilmiş, olması emrolundu

şüde: Olmuş, oldu

şüdegân (şüde'nin çoğulu): Olmuş olanlar, olanlar.

şütürân (şütür'ün çoğulu): Develer.

tâ’ife: Kabile, tayfa, bölük.

ta'allüm: Öğrenme, elde etme.

ta'âm: Yemek, aş.

tâbe serâh: Kabri temiz olsun (dua).

tabe serahü: cennette toprağı temiz ve güzel kokulu olsun

tabhiyye: Pişirme, pişirmelik.

tâbi': Bağlı.

tabîb: Doktor.

tabur: 1. Dört bölükten meydana gelen askeri kıta. 2. Sağlam mevki.

ta'dâd: Sayma, sayım.

tağar: 800 okka - Bağdad tağarı ve yükü

tahmîs-i kahve: Kahvenin kavrulması.

tahrîrât (tahrîr'in çoğulu): Başka başka memleketlerde bulunan resmi makamlar arasında yazılan kağıtlar.

tahrîren: Yazı ile.

tahsîl ve teslim-i hazîne şüde fermüde: Tahsil edilip hazineye teslim edilmesi emredilmiş.

tahsîl: Vergi ve gelir toplama.

tahvîl hükmü: Mahlül tımar ve zeametlerin başka birine verilmesine dair yazılan kağıt.

tahvîl: Sefere iştirak etmemek veya ölüm sebepleriyle mahlül (boşta) kalan tımar ve zeametlerin başka birine verilmesi.

takdîm: Sunma.

takrîr: Bir işi resmi ve yazılı olarak merciine bildirme yerinde kullanılır bir tabirdir.

taksîm: Bölme, parçalara ayırma.

tâle bekahü: devleti ve ömrü uzun olsun

taleb gerde: taleb etti

talib-i ahar ke-i yed gerde: başka bir talib elini çekdi

taʻlîm: Öğretme, ders verme.

taʻmîm: Umumileştirme, genelleştirme.

Ta'mîr şüde: Tamir edildi.

tanzîm: Düzenleme, düzene sokma.

tarîk: Yol.

tatbîk: Bir kanunu bir maddeyi uygulama. Yakıştırma.

tavâ'if (tâ'ife'nin çoğulu): Tayfalar, bölükler.

ta'vîz: Bir gelirin daha sonra yerine konmak üzere başka bir yere sarfedilmesi.

tayarat: umulmadık gelir

taʻyîn şüdegân ('ta'yîn şüde'nin çoğulu): Tayin edilenler.

taʻyîn: 1. Bir memuriyete koyma. 2. Ayırma.taʻyînât (ta'yîn'in çoğulu): Askere verilen erzak ve yiyecek.

taylak: gebe, gunnacı kısrak

teberdârân ('teberdâr'ın çoğulu): Silahın icadından evvel harp aleti olarak kullanılan teberi (balta),kullanan saray hizmetkarları.

tedârik: Ele geçirme, edinme.

tefâvüt: Osmanlı döneminde hazineye giren para ne çeşit olursa olsun önce sağ akçe ile değerlendirilerek ödeme yapanın hesabından o miktarın düşülüp sonra aynı miktar paranın çürük akçe ile değerlendirilmesi dolayısıyla bu ikisi arasındaki kur farkına deniliyor.

tefavüt-i hasenat: Hicrî ve malî yıllar hesabı uymayışından doğan farklar

tefâvüt-i hasene: Altının hazineye giriş ve çıkışı arasındaki fiat farkından meydana gelen ve hazine lehine kayd edilen fazlalıktır, Hazineye yapılan ödemelerde bir kuruş 160 akçe kabul edilirken hazine tarafından yapılan ödemelerde 120 akçe üzerinden işlem yapılmakta, böylece kuruş başına 40 akçe fark hazineye kalmaktaydı.

tefvîz: Miri arazinin, rakabesi (mülkiyeti) devlette kalmak üzere, tasarruf hakkının belli bir bedel karşılığında ve müddetsiz olarak devletçe şahıslara devredilmesi.

tehiye/tehiyye: Hazırlama.

tekâlîf (teklîf'in çoğulu): Vergiler, teklifler.

tekâlîf-i örfiye: Şer'î vergiler haricindeki vergiler.

tekâsît (taksît'in çoğulu): Taksitler.

tekâʻüd: Emeklilik.

tekâz: Birinin alacağını vereceğine karşılık tutma, takas.

telhîs: Alt kademedeki vazifelinin, bir meselenin safhalarıyla ilgili olarak üst kademedeki vazifeliye yazdığı özete de aynı isim verilmekle beraber 'telhis' tabiriyle ilk akla gelen, sadrazam tarafından padişaha sunulan arzlardır.

temessük: Bir borcun ödenmesinin kabul edilmesi, bir şeyin teslim alındığının gösterilmesi gibi hususlarda karşı tarafa verilen bir nevi senet.

temlîk: Mülk olarak verme.

temmet: Bitti, son.

tenzîl: İndirme, düşürme.

terakkîlüyân (terakkîlü'nün çoğulu): Muharebe zamanlarında kaleye düşman tasallutu olacağı düşünüldüğünde eski ulufelerine üçer beşer akçe zam ile muhâfaza hizmetinde bulundurulan Yençeri neferleri.

terakkî: yevmiye zammı, ödenek yükselmesi

terkîn: Silme, kaydını çizme.

termîm: Tamir etme.

tersâne-i ma'mûre/tersâne-i âmire: Gemi ve gemiciliğe ait levazım yapılan, Bahriye askerlerinin talim ve terbiyesiyle beraber denizcilik işleri görüşülen yer.

tertîb: Dizme, sıra, hazırlama.

teslim kerde: Teslim edilmiş.

teslîm şüde bûd: Teslim edilmiş idi.

teslîmât (teslîm"in çoğulu): Teslim edilen eşya ve paralar.

tesviye: 1. Ödeme. 2. Bir seviyeye getirme.

teşrîfât kalemi: Mutad merasimlerde, merasime katılanların bulunacakları yerleri belirlemek ve merasimlerle ilgili işlemleri yürütmekle vazifeli büro.

teşrîn-i sâni: Kasım ayı.

tevâbi'uhâ: Ona bağlı olan yerler.

tevârîh (târîh'in çoğulu): Tarihler.

tevcîh: Memuriyete tayin yerinde kullanılan bir tabir.

tevzî': Dağıtma, üleştirme.

tevzi'ât (tevzi'in çoğulu): Dağıtmalar, üleştirmeler.

tezâkir (tezkire'nin c.): Tezkireler.

tezkire: Aynı şehir ve kasabada bulunan resmî dairelerin birinden diğerine ve halkın birbirine yazdıkları kağıt.

tezkireci: Dîvân-ı Hümayun'un yazı işleriyle meşgul bulunan memur.

tezkire-i hazîne nüvişte: Hazine tezkiresi yazıldı.

tezkire-i hazine: Hazine tezkiresi.

tıraş-ı serv: servi ağacı yongaları

timâr: Fetih sırasında devlet arazisi sayılan yerlerin yıllık gelirinin tamamı veya bir kısmının sipahilerle zaimlere kılıç hakkı olarak verilmesi mânasına devlet hazinesi hissesi yerinde kullanılır bir tabir.

timârhâ (tımâr'ın çoğulu): Fetih sırasında devlet arazisi sayılan yerlerden sipahilerle zaimlere kılıç hakkı olarak verilen devlet hazinesi hisseleri yerinde kullanılır bir tabir.

tokurcin - tokurcun: Öşrü alındıktan sonra geri kalan 9 rakamının çarpılarayla hububat kümeleri

top: Barut ve gülle ile doldurulup atılan büyük silah.

topçuyân (topçu'nun çoğulu): Topçular. Kapıkulu ocağı teşkilatından biri.

tophâne-i âmire: Eskiden top yapılan yere verilen isim.

tuğrâlı altın: Değeri eşrefi altından daha düşük üzeri tuğralı üç yüz akçe.

ulak: Devletin kağıtlarını bir yerden başka bir yere götürüp getiren resmi memur.

ulûfe: Maaş.

ulûfeciyân (ulûfeci'nin çoğulu): Devlet hazinesinden ulufe ve günlük tayinat ile vazifeli bulunan Kapıkulu süvarileri.

umûr (emr'in çoğulu): İşler, faaliyetler.

umûr-ı seferiye: Harbe hazırlık faaliyetleri.

utekâ (atîk'in çoğulu): Azat edilmiş köleler veya cariyeler.

ümenâ (emîn'in çoğulu): Çeşitli hizmetlerde kullanılmış olan memurlar.

ümena tahsil şüde: Eminler eliyle tahsil olundu

ümena: Eminler

üstlük: Elbisenin üstüne giyilen palto, manto ve pardesü gibi şeyler.

vâcib: Ulufe, maaş.

vâkı'a: Olmuş bir iş, gerçek.

vakıf: Bir mülkü halkın hizmetine sonsuza kadar tahsis etmek.

vâkıf: Sahibi olduğu mülkü sonsuza kadar halkın hizmetine tahsis eden.

vaktü's-subh: Sabah vakti

varak: Yazılmış kağıt, yaprak.

vârid/vâride: Gelmiş olan şey, resmî daireye gelen evrak.

vâridât (vâride'nin çoğulu): 1. Gelirler. 2. İçe doğanlar.

varol: Varil

vâz gayr-i ez kalemiyesi: Geri kalanın kalemiyesi

vaz': Koyma.

vazîfe: Yapılan işin ücreti, maaş.

vazîfe-hârân: Ücretliler.

ve bâ-fermân-ı şerîf: Ve defterdarın emriyle.

vech: Yön.

vech-i meşrûh: Açıklandığı üzere.

vekîl: Birinin işini görmesi için yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse.

vekîl-i harc: Masraf görmekle vazifeli kimse.

veled: Çocuk, erkek evlat.

veledân (veled'in çoğulu): Çocuklar, erkek evlatlar.

veled-eş: Yeniçeri ocağı ileri gelenlerinin ocağa yazdırdıkları evlat ve akrabaları hakkında kullanılır bir tabirdir.

verge: Kereste cinsi.

vezâ’if ('vazîfe'nin çoğulu): İş ücretleri, maaşlar.

vezîr: Yüksek rütbelerde bulunup 'paşa' ünvanını taşıyan kimse.

vezne: Çeki

veznedar-ı gureba-i yesar: Gureba-i yesar veznedarı

vezzan-ı gureba-i yesar: Gureba-i yesar veznedarı

vilâyet: İl.

voyvoda: Reis, subaşı, ağa gibi çeşitli manalara gelen bir tabirdir.

voyvodalık: Reislik, subaşılık, ağalık.

vuzi'a min zâlik: Giderler. Bunlardan masraf edildi.

vücûh (vech'in çoğulu): Yönler.

yanar: ocak ayı

yâve cizyesi: Belli bir yerde oturmayan ve belli bir işi olmayan gayrimüslimlerden alınan cizye.

yazı: Has, zeamet, tımar, yurtluk ve ocaklık gibi 'dirlik' ismi verilen tahsisatın senelik geliriyle Kapıkulu ocaklarının maaş miktarı yerinde kullanılan bir tabirdir.

yed: El.

yekûn: Toplam.

yemîn: Sağ.

yeniçeri: Miladi 1826 senesinden evvel Osmanlıların muvazzaf askerine verilen isim. Hükümdarın emri altında ve şahsına bağlı olduğu için 'Kapıkulu' da denilirdi.

yeniçeriyân (yeniçeri'nin çoğulu): Yeniçeriler.

yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âli: Dergâh-ı Âli yeniçerileri.

yerlüyân (yerlü'nün çoğulu): Yerlilerden kale muhafazasında vazifelendirilen askerler.

yesâr: Sol.

yevm: Gün.

yevmü'l-ahad: Pazar

yevmü'l-isneyn: Pazartesi

yevmü's-sebt: Cumartesi günü.

yevmü's-sülâsa: Salı

yörükân (yörük'ün çoğulu): Yörükler.

yuvarlak: Gülle

yük: himl. Yüzbin akçe kıymeti ifade etmektedir.

yük: Yüz bin akçe yerinde kullanılan bir tabir.

yüzbaşı: Rütbesi üsteğmenle binbaşı arasında olan subay.

zâbitân (zâbit'in çoğulu): Subaylar.

zabt: İdaresi altına alma, kaydetme.

zabtiye: Zabıta işleriyle alakalı askeri teşekkül.

zâde: 1. Evlat, oğul. 2. Çok olsun, artsın manasında dua.

zahâ'ir (zahîre'nin çoğulu): Gerektiği zamân harcanmak üzere ambarda saklanan yiyecek.

za‘îm: Zeamet sahibi.

zarar-ı lahm: Kapıkulu ocaklarına etin kilosu 3 akçeden dağıtılır, et fiyatı artsa bile bu rakam değişmezdi. Aradaki farka 'zarar-ı lahm' denirdi.

ze'âmet: Fetih esnasında arazi-i emiriye sayılan yerlerden savaşçılarla bir kısım devlet ve saray memurlarına kılıç hakkı ve dirlik olarak verilen hazine hissesi yerinde kullanılan bir tabir.

zemîn: Arazi.

zemistanî: Kışlık verilen giyim ve elbise parası

zergeran: Kuyumcu, altın işleyiciler

zer-i hasene: Altın cinsi

zer-i mahbub: altın cinsi

zevce: Nikahlı kadın, eş.

zeyt: Zeytin yağı.

zi'l-hicce: Arabi on ikincisi. Metinlerin tarih kısmında Z. (Zel) harfiyle ve noktasız olarak kodlandığı görülebilir.

zi'l-ka'de: Arabi on birincisi. Metinlerin tarih kısmında ZA (zel, elif) harfleriyle ve noktasız olarak kodlandığı görülebilir.

zimem (zimmet'in çoğulu): Alacaklar yerinde kullanılır tabir.

zimmet: Alacak yerinde kullanılır tabir.

zimmî: İslam hükümetinin usulü dairesinde tabiiyetini kabul etmiş olan gayr-ı müslim.

zimmiyân (zimmî'nin çoğulu): İslam hükümetinin usulü dairesinde tabiiyetini kabul etmiş olan gayr-i müslimler.

zira': uzunluk ölçüsü yetmiş beş santim.

ziyâde: Fazla, artanı.

zolota: Lehlerin zolota isimli paralarına benzetilmek suretiyle eskiden kesilmiş paralardan biri.

zolota-i cedid: Yeni zolota.

zu'amâ (za'îm'in çoğulu): Zeamet sahipleri

zuhûr: Görünme, meydana çıkma.

zuhûrât: Hesapta olmayan.

züyûf akçe: Kalp veya ayarı düşük madeni para.

Youtube kanalımızda siyakat ile ilgili diğer metin okumalarımız;

Siyakat Yazısı Okumaları 1. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 2. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 3. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 4. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 5. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 6. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 7. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 8. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 9. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 10. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 11. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 12. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 13. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 14. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 15. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 16. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 17. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 18. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 19. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 20. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 21. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 22. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 23. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 24. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 25. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 26. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 27. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 28. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 29. Ders



Siyakat Yazısı Okumaları 30. Ders



Zafer Şık

Diyarbakır'da doğdu.

Ashab-ı kehf diyarı Tarsus'ta büyüdü.

Mevlana diyar-ı Konya'da yaşıyor.

Hayatının özeti üç kelime; Osmanlıca, şiir ve çay.

mail: mavihece@gmail.com